

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POSTAVENÍ POŠKOZENÉHO V TRESTNÍM
ŘÍZENÍ**

Autor práce: Martin Fikejz, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2025

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Martin Fikejz, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Postavení poškozeného v trestním řízení

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: The Position of the Injured Party in Criminal Proceedings

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: říjen 2022

Cíl bakalářské práce:

Cílem bakalářské práce je komplexně charakterizovat postavení poškozeného v trestním řízení a vytvořit přehledný katalog jeho práv.

Dalším cílem práce je zhodnocení aktuální právní úpravy týkající se práv a celkově postavení poškozeného v trestním řízení, včetně případné prezentace návrhů *de lege ferenda*.

Student: Martin Fikejz	25.11.2022 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.	datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	16. 1. 2023 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	17. 1. 2023 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	18. 1. 2023 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Jiřímu Hruškovi, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Fikejz, M. *Postavení poškozeného v trestním řízení*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025, 78 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Klíčová slova: poškozený, oběť, újma, škoda, náhrada škody,

Tato bakalářská práce se zabývá postavením poškozeného v trestním řízení v českém právním systému. Cílem bylo komplexně analyzovat právní úpravu postavení poškozeného, vymezit jeho práva a zhodnotit jejich uplatnění v praxi. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části byla provedena analýza relevantních právních předpisů, zejména trestního řádu, zákona o obětech trestných činů, odborné literatury a judikatury. Praktická část byla zaměřena na dotazníkové šetření mezi laickou veřejností, jehož cílem bylo zjistit úroveň znalostí respondentů o právech poškozeného v trestním řízení. Výsledky ukázaly, že povědomí veřejnosti o této problematice je nedostatečné, přičemž průměrná úspěšnost odpovědí dosáhla pouze 32,5 %. Na základě zjištěných poznatků práce identifikuje hlavní nedostatky současné právní úpravy a navrhuje možná opatření *de lege ferenda*, která by mohla přispět k posílení ochrany práv poškozených.

ABSTRACT

Fikejz, M, The Position of the Injured Party in Criminal Proceedings. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2025, 78 p. Supervisor: Dr. Jiří Hruška, Ph.D.

Key words: injured party, victim, injury, damage, compensation for damages

This bachelor's thesis examines the position of the injured party in criminal proceedings within the Czech legal system. The aim was to comprehensively analyze the legal framework governing the status of the injured party, define their rights, and assess how these rights are applied in practice. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical section analyzes relevant legal regulations, in particular the Code of Criminal Procedure, the Act on Victims of Crime, scholarly literature, and case law. The practical part focuses on a questionnaire survey among the general public, aiming to determine respondents' level of knowledge regarding the rights of the injured party in criminal proceedings. The results show that public awareness of this issue is insufficient, with the average success rate of responses reaching only 32.5%. Based on the findings, the thesis identifies the main shortcomings of the current legal regulation and proposes possible *de lege ferenda* measures that could contribute to strengthening the protection of the rights of injured parties.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	11
2 Postavení poškozeného v trestním řízení	12
2.1 Historický vývoj postavení poškozeného v trestním řízení.....	12
2.2 Vymezení pojmu poškozený	14
2.3 Přehled práv poškozeného	15
2.4 Práva poškozeného	16
2.5 Poškozený jako subjekt adhezního řízení.....	23
2.6 Práva poškozeného jako subjektu adhezního řízení	24
3 Oběť trestného činu.....	31
3.1 Práva obětí trestných činů	33
3.2 Právo na peněžitou pomoc oběti trestného činu	41
3.3 Oběť trestného činu v kontextu současné společnosti.....	45
4 Uplatnění nároku na náhradu škody.....	48
4.1 Uplatnění nároku na náhradu škody řádně a včas	48
4.2 Náhrada škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení.....	50
4.3 Rozhodování o nároku.....	52
4.4 Komplexní role poškozeného při uplatňování nároku na náhradu škody	54
5 Pomoc obětem trestných činů	58
5.1 Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.....	58
5.2 Role a význam Probační a mediační služby v pomoci obětem trestných činů.....	60
5.3 Organizace zabývající se pomocí obětem trestných činů.....	62
5.4 Mezinárodní rámec pomoci obětem trestných činů.....	63
6 Vyhodnocení dotazníkového šetření	65
6.1 Stanovení hypotézy	65
6.2 Vyhodnocení jednotlivých otázek	66

6.3 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	69
Závěr	71
Seznam použitých zdrojů	73
Seznam zkratek	78

Úvod

Postavení poškozeného v trestním řízení představuje jedno z klíčových témat současné právní teorie a praxe, neboť tento subjekt trestního řízení hraje zásadní roli při ochraně práv a zájmů jednotlivců, kteří byli trestným činem poškozeni. Poškozený je významnou procesní stranou, která nejenže vykonává svá práva v průběhu trestního řízení, ale také se aktivně podílí na jeho průběhu, především uplatňováním nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy. Téma nabývá důležitosti zejména v souvislosti s vývojem legislativy a novelizacemi, které mají za cíl posílit postavení poškozeného v trestním řízení.

Vnímání poškozeného v rámci trestního řízení se v posledních desetiletích zásadně proměnilo a stalo se ukazatelem nejen právní kultury, ale i skutečné úrovně ochrany lidských práv v demokratickém státě. Zatímco dřívější právní úpravy kladly důraz především na represivní funkci trestního práva a zájem společnosti, současné trendy zdůrazňují význam individuálních práv obětí, jejich aktivní účast v řízení a možnost domáhat se spravedlnosti v plném rozsahu. Tento posun je patrný nejen v českém právním prostředí, ale i v legislativě ostatních evropských států, kde se ochrana poškozeného stává nedílnou součástí moderního trestního procesu.

Zásadní otázkou zůstává, nakolik jsou stávající právní nástroje pro poškozené skutečně funkční a přístupné v každodenní praxi. Přestože zákony deklarují široké spektrum práv, jejich naplnění často naráží na bariéry v podobě nedostatku informací, složitosti řízení nebo omezené dostupnosti odborné pomoci. Tato problematika má přímý dopad na důvěru veřejnosti v justiční systém a na vnímání spravedlnosti v celé společnosti.

Významný vliv na podobu ochrany poškozených v České republice měla harmonizace s evropským právem, zejména přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU. Tato směrnice stanovila základní standardy pro práva, podporu a ochranu obětí trestných činů, což se odrazilo v české legislativě přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Nová úprava nejenže rozšířila ochranu zvláště zranitelných osob, ale také posílila význam spolupráce s nevládními organizacemi a odbornými poradnami, které hrají klíčovou roli v systému podpory obětí.

Tato práce se věnuje komplexní analýze právního postavení poškozeného v rámci českého trestního řízení, jehož úprava je zakotvena především v trestním řádu a zákoně o obětech trestných činů. Na začátku práce je vymezen pojem poškozeného dle trestního řádu, včetně pozitivní a negativní definice, kde je vysvětleno, kdo může být považován za poškozeného a jaké jsou výjimky. Následně je vytvořen přehledný katalog práv poškozeného a jsou zde nastíněny praktické aspekty těchto práv v rámci trestního řízení. V práci je vymezen pojem oběť trestného činu podle zákona o obětech trestných činů, kdo může být obětí trestného činu a jaká má v rámci trestního řízení podle zákona o obětech trestných činů práva. Čtvrtá kapitola se zabývá uplatněním nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, dobou rozhodnou pro podání tohoto nároku a možností rozhodnutí o nároku poškozeného. Předposlední kapitola se věnuje pomoci obětem trestných činů a nabízí přehled nejvyužívanějších organizací, které jsou v dané oblasti činné.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část vychází z analýzy relevantních právních předpisů, kterými je především trestní řád a zákon o obětech trestných činů, a související odborné literatury a judikatury. Praktická část je vytvořena především na podkladě dotazníkového šetření zaměřeného na laickou veřejnost. Dotazník byl navržen ke zkoumání úrovně právních znalostí respondentů ohledně procesního postavení poškozeného v trestním řízení. Smyslem předkládané práce je nejen popsat současný právní rámec, zkoumání problematiky, ale také kriticky zhodnotit jeho efektivitu a pokusit se identifikovat oblasti, které by mohly být v budoucnu legislativně či prakticky zlepšeny. Výsledkem této práce je vytvoření přehledného katalogu procesních práv poškozeného v trestním řízení a ověřování základních znalostí laické veřejnosti týkající se zkoumané problematiky.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je komplexně charakterizovat postavení poškozeného v trestním řízení a vytvořit přehledný katalog jeho práv, která mu náleží dle českého právního řádu, konkrétně podle trestního řádu a zákona o obětech trestných činů. Dalším cílem práce je zhodnocení aktuální právní úpravy s ohledem na praktické aspekty a identifikace jejích případných nedostatků. Práce se zaměřuje na otázku, zda současná právní úprava dostatečně chrání práva poškozených a umožňuje jim účinně se zapojit do trestního řízení, nebo zda existují oblasti, které by mohly být legislativně či prakticky vylepšeny.

Pro dosažení stanovených cílů bude práce rozdělena do teoretické a praktické části. Teoretická část bude vycházet z analýzy primárních právních předpisů, jako je trestní řád, zákon o obětech trestných činů a další související legislativní normy. Bude kladen důraz na odbornou literaturu, právní komentáře a relevantní judikaturu. Praktická část práce bude zaměřena na dotazníkové šetření, které bude prováděno mezi laickou veřejností, kde bude zkoumána úroveň právních znalostí respondentů.

Při zpracování bakalářské práce budou využity následující metody:

- Studium právnické a jiné odborné literatury, právních předpisů, komentářů a judikátů, případně internetových zdrojů
- Metoda deskriptivní analýzy
- Teoreticko-metodická analýza
- Dotazníkové šetření

2 Postavení poškozeného v trestním řízení

Při spáchání protiprávního jednání, které naplňuje všechny povinné znaky trestného činu podle trestního zákoníku, dochází k zásahu do hodnot chráněných tímto zákonem. V důsledku trestné činnosti mohou být dotčeny zájmy osob, které trestní právo označuje jako poškozené. Trestní řád (dále jen TR) těmto osobám přiznává zvláštní procesní postavení a poskytuje jim specifická práva, aby mohly hájit své zájmy, které byly trestným činem narušeny. Poškozený vystupuje jako subjekt trestního řízení a v soudní fázi mu podle § 12 odst. 6 TR náleží postavení strany.

Současná právní úprava dává poškozenému poměrně významná práva, na základě nichž může do průběhu trestního řízení zasáhnout, a v určitých případech dokonce nebude bez jeho souhlasu v trestním řízení pokračováno, čímž tak může dojít k zastavení trestního stíhání. (Trestní stíhání se souhlasem poškozeného podle § 163 TR)

2.1 Historický vývoj postavení poškozeného v trestním řízení

Právní postavení poškozeného v trestním řízení se v průběhu času vyvíjelo v reakci na měnící se společenské hodnoty a požadavky na spravedlivé uspořádání vztahů mezi jednotlivcem a státem. Zatímco dřívější právní úpravy často upřednostňovaly zájmy státu a represivní funkci trestního řízení, moderní přístupy kladou stále větší důraz na ochranu práv těch, kteří byli trestnou činností dotčeni. Tento posun není pouze výsledkem legislativních změn, ale také širšího společenského uvědomění o významu lidské důstojnosti a potřeby spravedlivého vypořádání následků trestných činů. Porozumění historickému vývoji je proto nezbytné pro správné uchopení současného stavu i budoucích směrů právní ochrany poškozených.

Postavení poškozeného v trestním řízení bylo v českém právním řádu historicky dlouho opomíjenou oblastí. Ještě v období socialistické justice byl trestní proces koncipován především jako nástroj státní represe vůči pachateli, a nikoli jako prostředek ochrany práv osob zasažených trestným činem. Poškozený měl v této době pouze omezené možnosti uplatnit svá práva a aktivně vstupovat do trestního řízení – jeho role byla spíše pasivní a vedlejší. Neexistovalo samostatné procesní postavení oběti ani účinné mechanismy, jak by mohl získat satisfakci či náhradu újmy způsobené trestným činem.

První významný posun nastal až po roce 1989, kdy se český právní řád začal transformovat směrem k demokratickému právnímu státu. Reforma trestního procesu přinesla v 90. letech 20. století důležité novely trestního řádu, zejména zákon č. 57/1994

Sb., kterým bylo zavedeno tzv. adhezní řízení. To poškozenému poprvé umožnilo, aby v trestním řízení uplatnil nárok na náhradu škody, aniž by musel vést samostatný civilní spor. Tento mechanismus měl významný praktický dopad – umožnil rychlejší, levnější a efektivnější dosažení satisfakce oběti.

Významným milníkem byla dále novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., která výrazně přepracovala ustanovení o poškozeném. Došlo k zavedení pozitivní a negativní definice poškozeného (§ 43 TR) a k přesnějšímu vymezení jeho procesních práv. Tím se posílilo postavení poškozeného jako samostatného subjektu řízení, který má mj. právo být přítomen při hlavním líčení, činit návrhy na doplnění dokazování, podávat opravné prostředky a nechat se právně zastoupit. Právní úprava tím lépe reflektovala základní zásady trestního řízení, především právo na spravedlivý proces a ochranu legitimních zájmů poškozeného.¹

Další přelom nastal v roce 2013 přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tento právní předpis komplexně sjednotil a rozšířil úpravu práv obětí, přičemž kladl důraz zejména na zajištění přístupu k odborné pomoci, prevenci opakované viktimizace a na zvláštní ochranu osob označených jako zvlášť zranitelné oběti. Zákon také přinesl systematizaci a zpřehlednění dosud roztržité právní úpravy a umožnil širší zapojení advokátů i neziskových organizací do poskytování podpory obětem. Současně tímto zákonem Česká republika implementovala evropskou směrnici 2012/29/EU, která stanovuje minimální standardy v oblasti práv, podpory a ochrany obětí trestných činů. Díky tomu byla česká právní úprava uvedena do souladu s evropskými požadavky na ochranu lidských práv a moderními standardy trestního práva.

Dnes je poškozený chápán jako plnohodnotný účastník trestního řízení, jehož role má nejen symbolický, ale i praktický význam. Český právní řád uznává, že efektivní ochrana práv poškozeného přispívá nejen k individuální spravedlnosti, ale i k důvěře veřejnosti v celý systém trestní justice. Vývoj postavení poškozeného tak odráží obecný trend přechodu od represivního modelu k modelu trestní spravedlnosti, ve kterém má své místo i hlas poškozeného.²

¹ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 166-170.

² Srov. Durdík T., Čírtková a kol., Zákon o obětech trestných činů, komentář, Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 23-29.

Z hlediska mezinárodního práva a při pohledu na vývoj evropských trestněprávních systémů lze pozorovat, že Česká republika se v ochraně práv poškozeného přibližuje standardům, které jsou v současnosti považovány za základní v moderních právních řádech. Inspiraci lze nalézt například v Německu, kde institut vedlejší žaloby poskytuje obětem možnost aktivně se zapojit do trestního procesu, navrhnout důkazy či klást otázky svědkům. V Rakousku je obdobně oběť oprávněna vystupovat jako „soukromý účastník“, což jí umožňuje uplatňovat svá práva přímo v řízení.

Na Slovensku je právní úprava rovněž nastavena tak, aby poškozenému poskytovala široké možnosti obrany jeho zájmů, a to včetně důrazu na informovanost a možnost žádat o náhradu škody v rámci adhezního řízení. Tyto příklady jasně ukazují, že skutečná ochrana poškozených nespočívá pouze v zákonných proklamacích, ale vyžaduje i praktickou podporu a efektivní uplatňování práv v každodenní justiční praxi.

2.2 Vymezení pojmu poškozený

Pozitivní vymezení pojmu poškozený je uvedeno v § 43 odst. 1 tr. řádu, podle něhož je to ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Novelou č. 265/2001 Sb. byl doplněn § 43 TR o druhý odstavce, ve kterém je obsažena negativní definice poškozeného, kde je uvedeno, že za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Snahou negativního vymezení bylo podle důvodové zprávy vyloučit okruh osob, které jsou jednáním pachatele postiženy zprostředkovaně.³ V případě narovnání zákon nepřiznává práva poškozeného těm právním nástupcům, na které přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení podle § 310 trestního řádu. Toto ustanovení tak vylučuje, aby se řízení o narovnání účastnily například osoby, které získaly nárok na náhradu škody děděním, nebo subjekty, které škodu uhradily místo poškozeného, jako jsou pojišťovny.⁴

³ Srov. P. Šámal, Trestní řád, 7.vydání, Praha, C. H. Beck, 2013 s. 518.

⁴ Srov. Jelínek, J. a kolektiv Trestní právo procesní. 6. vydání, Praha Leges 2021, s. 284.

Podle § 44 odst. 1 TR nemůže vykonávat procesní práva poškozeného osoba, která je v témže řízení stíhána jako spoluobviněný. Tento princip vyplývá z neslučitelnosti procesních rolí, neboť jedna osoba nemůže současně zastávat dvě procesně protichůdné pozice v rámci identického trestního řízení.⁵ Za spoluobviněného se v rámci jednoho řízení považuje ten, kdo je stíhán jako obviněný nebo obžalovaný společně s další osobou, která mu svým jednáním způsobila nebo mohla způsobit škodu trestným činem. Společné řízení probíhá tehdy, pokud jsou trestné činy několika osob projednávány v rámci jednoho procesu, jak stanoví příslušná ustanovení trestního řádu (§12, §20, §23, §32, §160 TR).⁶

Poškozeným v trestním řízení může být fyzická či právnická osoba, včetně veřejnoprávních korporací. Základní rozdělení osob je obsaženo v občanském zákoníku⁷ v § 18.

2.3 Přehled práv poškozeného

Odborné zdroje obvykle rozdělují práva poškozených v trestním řízení do dvou základních kategorií. První skupinu tvoří ti poškození, kteří mají procesní postavení podle § 43 odst. 1 trestního řádu, přičemž tato základní práva náleží všem poškozeným bez ohledu na to, zda uplatňují majetkový nárok. Druhou skupinu představují poškození, kteří v souladu s § 43 odst. 3 trestního řádu uplatnili v trestním řízení požadavek na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, a stávají se tak účastníky adhezního řízení

Pokud obviněný v průběhu trestního řízení uhradí veškerou škodu způsobenou svým jednáním, poškozený již nemá důvod dále vystupovat v rámci adhezního řízení, protože jeho nárok na náhradu škody zanikl. Přesto však zůstává v pozici poškozeného podle § 43 odst. 1 trestního řádu a nadále mu přísluší základní procesní práva, která jsou s tímto postavením spojena

Tato úprava odráží skutečnost, že postavení poškozeného v trestním řízení není podmíněno výhradně existencí majetkového nároku, ale zahrnuje i další práva, která mohou být uplatňována bez ohledu na to, zda byl nárok na náhradu škody uspokojen.⁸

⁵ Srov. P. Šámal, Trestní řád, 7.vydání, Praha: C. H. Beck, 2013 s. 538-539.

⁶ Srov. P. Šámal, Trestní řád, 7.vydání, Praha: C. H. Beck 2013 s. 538.

⁷ Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. v platném znění (dále jen občanský zákoník).

⁸ Srov. F. Novotný a kol., Trestní právo procesní 2. aktualizované vydání, vyd. Aleš Čeněk s.r.o. 2017, s.98.

V souvislosti s přijetím zákona o obětech trestných činů⁹ (dále jen ZOTČ) se práva poškozených, kteří jsou zároveň obětí trestného činu podle ZOTČ hodně rozšířila a postavení poškozeného se v trestním řízení tak téměř vyrovnalo postavení obviněného.

2.4 Práva poškozeného

Právo být poučen o svých právech

Jedno z klíčových oprávnění, které poškozenému v trestním řízení náleží, spočívá v tom, že musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení (dále jen OČTŘ) srozumitelně informován o svých právech. Pokud by toto poučení nebylo poskytnuto, poškozený by neměl plnou možnost svá práva efektivně využít a uplatnit. Povinnost OČTŘ k šetrnému a zvláštnímu přístupu k poškozenému vychází ze zásady, která je uvedena v § 2 odst. 15 TŘ a v řízení proti mladistvým se jedná o zásadu uvedenou v § 3 odst. 7 z. č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže o změně některých zákonů (dále jen ZSM).¹⁰

Právo činit návrhy na doplnění dokazování

Možnost, aby poškozený navrhoval doplnění dokazování, představuje významný nástroj, který mu umožňuje aktivně ovlivnit průběh trestního řízení. Toto oprávnění je zvláště důležité v situacích, kdy je potřeba předložit další důkazy, které mohou být klíčové pro rozhodnutí soudu o jeho nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Poškozený může své návrhy uplatnit jak písemně, tak ústně do protokolu u příslušného orgánu činného v trestním řízení, případně při své výpovědi. Tímto způsobem má možnost aktivně přispět k objasnění skutkového stavu a podpořit úspěšné uplatnění svých nároků v rámci trestního řízení.

Právo nahlížet do spisů podle § 65 TŘ

Poškozený má právo nahlížet do spisového materiálu již od fáze prověřování trestného činu. Toto oprávnění zahrnuje možnost pořizovat si na vlastní náklady výpisky a kopie celého spisu nebo jeho částí. Nicméně toto právo není absolutní – poškozený nesmí nahlížet například do protokolu o hlasování nebo do osobních údajů svědka, jak stanoví § 55 odst. 2 TŘ. V závažných případech, může policejní orgán nebo státní zástupce poškozenému přístup ke spisu odepřít. Pokud k takovému případu dojde, je státní zástupce povinen na žádost poškozeného přezkoumat důvody tohoto rozhodnutí (§ 65 odst. 2 TŘ). Při posuzování, zda poškozenému právo nahlédnout do

⁹ Zákon o obětech tr. činů č. 45/2013 Sb. účinnost 1.8.2013.

¹⁰ Šámal a kol., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže 3. vydání, Praha: C.H. Beck 2011, s. 22.

spisu umožnit, se zohledňuje fáze trestního řízení a rizika, která by mohla vzniknout, například ohrožení důkazních pramenů, únik informací, taktické zájmy OČTŘ nebo skutečnost, že poškozený může být zároveň svědkem. Tyto okolnosti představují oprávněné důvody pro případné omezení práva nahlížet do spisu.¹¹

Právo zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu

Právo poškozeného být přítomen sjednávání dohody o vině a trestu podle § 175a TŘ je v poslední době často využívané, neboť počet případů, kdy dojde ke sjednání dohody o vině a trestu, výrazně vzrostl.¹² Dohoda o vině a trestu je výsledkem jednání mezi státním zástupce a obviněným, přičemž celý proces probíhá v souladu s příslušnými ustanoveními. Poškozený má v této fázi řízení nárok být informován o čase a místě konání jednání a může se jej osobně zúčastnit. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost nejpozději při prvním jednání informovat poškozeného o možnosti uplatnit nárok na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení nebo na kompenzaci nemajetkové újmy, která mu byla způsobena trestným činem. Pokud se poškozený tohoto jednání neúčastní, avšak svůj nárok již dříve řádně uplatnil, mohou státní zástupce a obviněný uzavřít dohodu i bez jeho přítomnosti. V takovém případě je však třeba dodržet zásadu, že soud nesmí rozhodnout nad rámec návrhů, které v řízení předložily strany.¹³

Právo účastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit

Jakmile státní zástupce ukončí přípravné řízení podáním obžaloby, je povinen informovat poškozeného, případně jeho právního zástupce, o této skutečnosti v souladu s § 176 odst. 1 TŘ. Poškozený má následně právo obdržet obžalobu a účastnit se hlavního líčení. Pokud by se o svá práva v řízení pokoušela osoba, která k tomu zjevně není oprávněna, soud ji podle § 206 odst. 3 TŘ k hlavnímu líčení nepřipustí a o tomto rozhodnutí vydá usnesení. Tato skutečnost však nebrání tomu, aby daná osoba uplatnila svůj nárok na náhradu újmy v jiném, příslušném řízení.

¹¹ Usnesení ústavního soudu ze dne 15.3.2018 III. ÚS 985/18, systém Aspi JUD374813CZ stav ke dni 11.2.2023.

¹² Srov. Článek seznam zprávy [online] 15.6.2025 dostupné z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-priznat-se-a-nejit-do-vezeni-novy-trend-ktery-setri-cas-i-penize-221923>.

¹³ Srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T., a kol., Trestní právo procesní 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR 2019, s. 237-238.

V rámci hlavního líčení může poškozený, se souhlasem předsedy senátu, klást otázky osobám, které jsou vyslýchány. Po ukončení dokazování má poškozený právo vyjádřit se k věci v závěrečné řeči před vynesením rozsudku, přičemž jeho vystoupení následuje po závěrečné řeči státního zástupce. Předseda senátu je oprávněn přerušit závěrečnou řeč poškozeného nebo obžalovaného, pokud by se její obsah zjevně odchyloval od předmětu projednávané věci. V případě, že je poškozený zastoupen zmocněncem nebo zákonným zástupcem, má právo přednes závěrečné řeči tato osoba.

Právo na právní zastoupení (zmocněnec)

V průběhu trestního řízení má poškozený možnost nechat se zastupovat zmocněncem, kterého si sám vybere. Tato osoba musí být plně způsobilá k právním úkonům a nesmí v dané věci vystupovat jako svědek, znalec, tlumočník. Na rozdíl od obhájce není u zmocněnce požadováno právnické vzdělání ani advokátní kvalifikace. Zmocněncem tak může být například příbuzný, známý nebo jiná důvěryhodná osoba.¹⁴ Zmocněnec má právo za poškozeného činit návrhy, podávat opravné prostředky a být přítomen při vyšetřovacích úkonech.

Pokud poškozený nemůže v trestním řízení jednat osobně, jeho práva vykonávají jiné osoby, které k tomu byly zmocněny nebo jim bylo toto oprávnění svěřeno na základě zvláštních právních předpisů. V průběhu přípravného řízení má poškozený možnost požádat soudce, a v řízení před soudem pak předsedu senátu, aby mu byla právní pomoc zmocněncem poskytnuta zdarma nebo za sníženou odměnu. Pro přiznání této právní pomoci je však nutné splnit podmínky stanovené v § 51a odst. 1 TŘ, zejména prokázat, že právní zastoupení není v daném případě zjevně nadbytečné. U poškozených mladších osmnácti let a u zvlášť zranitelných obětí podle zákona o obětech trestných činů platí, že mají právo na bezplatnou právní pomoc zmocněncem automaticky, bez nutnosti splňovat podmínky uvedené v § 51a odst. 1 TŘ.

Podle § 44 odst. 2 TŘ mohou být práva poškozených omezena v situacích, kdy počet osob dotčených trestným činem dosáhne takového rozsahu, že individuální výkon jejich práv by znemožnil efektivní průběh řízení. Zákon sice explicitně nedefinuje, co představuje mimořádně vysoký počet poškozených, avšak judikatura a odborná literatura se shodují, že se jedná o případy s řádově stovkami či tisíci poškozených, nikoli o desítky. Při posuzování této otázky soudy zohledňují nejen absolutní počet osob, ale i výši

¹⁴ Srov. JUDr. Vítězslav Kohák, JUDr. Hana Švecová, Kroměříž, Brno trestně právní revue TR 2/2021 81 s. K omezení výše odměny zvoleného zmocněnce poškozeného.

uplatňovaných nároků (náhrady škody, nemajetkové újmy), povahu trestného činu a další relevantní okolnosti.

Druhým důvodem pro omezení práv je riziko závažného prodloužení řízení. Pokud by uplatňování individuálních práv poškozených ohrozilo dodržení lhůt stanovených pro trestní řízení (§ 2 odst. 4 TŘ), může předseda senátu na návrh státního zástupce rozhodnout, že poškození budou zastupováni společným zmocněncem. Toto opatření má zajistit soulad s principy rychlosti a efektivity řízení. Na rozdíl od situací upravených v § 51a TŘ však stát v tomto případě nenese náklady spojené s právním zastoupením, které hradí sami poškození.¹⁵

Právo žádat o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce v přípravném řízení podle § 157a TŘ

Během celého přípravného řízení, počínaje zahájením úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TŘ, případně po provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, má poškozený možnost obrátit se na příslušné orgány s žádostí o nápravu průtahů či nesprávností v postupu policejního orgánu nebo státního zástupce. Tato žádost je bezodkladně předána státnímu zástupci, který je povinen ji rychle vyřídit a informovat poškozeného (nebo jeho zmocněnce) o výsledku šetření. Pokud je žádost směřována vůči postupu státního zástupce, přezkoumává ji státní zástupce vyššího stupně.¹⁶

Právo podávat opravné prostředky

Poškozený a jeho zmocněnec mají právo podávat opravné prostředky proti rozhodnutím, která přímo ovlivňují jejich procesní postavení a práva. V případě, že je v přípravném řízení věc odložena podle ustanovení § 159a odst. 1 až 5 TŘ, musí být poškozený o tomto rozhodnutí informován a má možnost podat proti němu stížnost. Tato stížnost má v daném případě odkladný účinek, což znamená, že účinnost rozhodnutí je pozastavena do doby, než o stížnosti rozhodne příslušný orgán.

¹⁵ Srov. rozhodnutí krajského soudu v Hradci Králové č. 12 To 335/2003, publikováno R4/2005 tr. sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, 1/2005, přezkum OS v Náhodě, 3T52/2002, [online] 5.3.2025 dostupné na [WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/\\$\\$WebSearch1?SearchView&Query=%5Becli%5D%3D%22ECLI%3ACZ%3AKSHK%3A2003%3A12.TO.335.2003.1%22&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohled=1](https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/$$WebSearch1?SearchView&Query=%5Becli%5D%3D%22ECLI%3ACZ%3AKSHK%3A2003%3A12.TO.335.2003.1%22&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohled=1).

¹⁶ Srov. Grivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol. Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C.H. Beck 2020, s. 511-512.

Tato právní úprava umožňuje poškozenému aktivně reagovat na rozhodnutí, která by mohla negativně ovlivnit jeho práva v průběhu trestního řízení, a zároveň zajišťuje, že rozhodnutí o odložení věci nebude mít okamžitý právní dopad, pokud je proti němu podána oprávněná námitka.

Takto formulované právo přispívá k ochraně zájmů poškozeného a zajišťuje, že jeho procesní postavení je respektováno i v situacích, kdy orgány činné v trestním řízení rozhodují o ukončení nebo přerušení vyšetřování.

Pokud v průběhu přípravného řízení státní zástupce rozhodne o postoupení věci jinému orgánu podle § 171 odst. 1 TŘ – například proto, že během vyšetřování vyjdou najevo skutečnosti, které by již před zahájením trestního stíhání odůvodňovaly postup podle § 159a odst. 1 TŘ (tedy odevzdání věci), má poškozený možnost proti tomuto rozhodnutí podat stížnost. Tato stížnost má odkladný účinek, což znamená, že rozhodnutí nenabude právní moci, dokud o stížnosti nebude rozhodnuto.¹⁷

Obdobně má poškozený právo podat stížnost také v situaci, kdy dojde v rámci vyšetřování k zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 nebo odst. 2 TŘ. I v tomto případě je účinek stížnosti odkladný a rozhodnutí nenabývá účinnosti do doby, než o stížnosti rozhodne příslušný orgán.

V soudní části trestního řízení má poškozený nebo jeho zmocněnec možnost podat odvolání proti rozsudku, avšak toto odvolání se vztahuje výlučně na tu část rozhodnutí, která se týká uplatněného nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Prostřednictvím tohoto opravného prostředku nelze napadnout samotný výrok o vině obžalovaného, neboť zákon takovou možnost poškozenému nepřiznává

Tato právní úprava vychází z § 246 trestního řádu a zajišťuje, že poškozený může ovlivnit pouze rozhodnutí soudu o svém majetkovém nebo nemajetkovém nároku, nikoli však otázku viny či trestu obžalovaného.¹⁸

Právo poškozeného dát souhlas s trestním stíháním podle § 163 TŘ

Možnost poškozeného projevit souhlas s trestním stíháním má zásadní dopad na samotný průběh trestního řízení. Toto oprávnění je poškozenému přiznáno v situacích,

¹⁷ Srov. P. Šámal, Trestní řád, 7.vydání, Praha: C. H. Beck, 2013 s. 2178.

¹⁸ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu 3272/22, [online] 10.6.2025 dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/iii-us-3272-22-1>

kteře jsou jednoznačně určeny v § 163 odst. 1 TŘ, a vztahuje se na případy, kdy je podezřelý osobou blízkou poškozeného. V takových situacích je vyžadována výslovná vůle poškozeného, aby řízení pokračovalo.

Jedná se o výraznou odchylku od standardních zásad trestního řízení, kde je ochrana veřejného zájmu v trestním právu vykonávána bez ohledu na postoj oběti. Historicky dříve byly podle principu oficiality trestně stíhány všechny trestné činy z moci úřední, bez ohledu na názor poškozeného. Úprava v trestním řádu zohledňuje, že následky protiprávního chování mohou zasáhnout i osoby blízké pachateli, což vede ke zohlednění jejich vůle ohledně zahájení a pokračování trestního stíhání.

Tímto způsobem zákonodárce citlivě reaguje na situace, ve kterých by zahájení či pokračování trestního řízení mohlo nežádoucím způsobem ovlivnit nejen pachatele, ale rovněž jeho rodinné či jiné blízké osoby, které jsou přímo dotčeny skutkem definovaným v uvedeném ustanovení trestního řádu.¹⁹

Vyjádření poškozeného k této otázce může být učiněno buď přímo do protokolu u policejního orgánu, nebo státního zástupce, případně formou samostatného písemného podání. Pokud poškozený poskytl souhlas s trestním stíháním, má právo jej kdykoliv odvolat prostřednictvím jasného prohlášení, a to až do okamžiku, než odvolací soud zahájí závěrečnou poradu. Pokud poškozený svůj souhlas s trestním stíháním výslovně odmítne, není možné tento souhlas později opětovně uplatnit. Odepření souhlasu má tak trvalý charakter – rozhodnutí je definitivní i v situaci, kdy by se v budoucnu změnily okolnosti ve vztahu mezi poškozeným a pachatelem uvedené v § 163 TŘ. V praxi to znamená, že i kdyby později poškozený změnil svůj postoj a chtěl v trestním stíhání pokračovat, zákon tuto možnost již výslovně nepřipouští. Tento princip má za cíl zajistit právní jistotu a předcházet opakovanému otevírání citlivých situací mezi účastníky řízení.²⁰ Existují situace, kdy zákon nevyžaduje, aby poškozený udělil souhlas s trestním stíháním pachatele. Podle § 163a odst. 1 TŘ není souhlas poškozeného potřebný například v případě, že trestným činem došlo k usmrcení, nebo pokud poškozený kvůli duševnímu onemocnění či omezené svéprávnosti není schopen souhlas udělit. Stejně tak se souhlas nevyžaduje, pokud je poškozenému méně než patnáct let, nebo pokud je zřejmé, že odvolání souhlasu bylo učiněno pod nátlakem, hrozbou, v situaci závislosti či

¹⁹ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 935.

²⁰ Srov. F. Novotný a kol., Trestní právo procesní 2. aktualizované vydání, vyd. Aleš Čeněk s.r.o. 2017, s. 105.

podřízenosti. Další podmínkou je lhůta uvedená v § 163a odst. 2 TŘ, poškozený má nejvýše 30 dnů na to, aby se k věci vyjádřil, po jejím uplynutí už souhlas s trestním stíháním nelze udělit.

„Ustanovení § 163 a 163a o trestním stíhání se souhlasem poškozeného se plně uplatní i v řízení v trestních věcech mladistvých, neboť v tomto směru zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá speciální ustanovení (srov. § 1 odst. 3 ZSM).“²¹

V případě, že v rámci přípravného řízení vzal poškozený zpět souhlas s trestním stíháním, pro jednání, které naplňovalo znaky některého z trestných činů podle §163 odst. 1 TŘ, nebrání tento fakt policejnímu orgánu přezkoumat a posoudit právní kvalifikaci skutku a pokud policejní orgán dospěje k závěru, že v trestní věci není potřeba souhlasu poškozeného, lze v trestním stíhání pokračovat i bez souhlasu poškozeného.²²

Právo poškozeného požádat o náhradu nákladů spojených s trestním řízením

Poškozený má možnost požádat soud, aby v rámci trestního řízení rozhodl o tom, že odsouzený bude povinen uhradit náklady, které poškozenému vznikly v souvislosti s jeho účastí v řízení, a to i tehdy, pokud mu nebyl přiznán nárok na náhradu škody nebo tento nárok vůbec neuplatnil (§ 154 odst. 2 TŘ). Toto právo je však podmíněno tím, že řízení bylo ukončeno odsuzujícím rozsudkem a že neexistují okolnosti, které by tomu bránily, například spoluzavinění poškozeného na vzniku škody. Soud při rozhodování o přiznání náhrady nákladů zohledňuje povahu spáchaného trestného činu i osobní a majetkové poměry jak poškozeného, tak odsouzeného. Z ustanovení § 155 odst. 4 TŘ dále vyplývá, že toto právo může být přiznáno i poškozenému, který v trestním řízení neuplatnil žádný nárok na náhradu škody.²³

Možnost vzdát se svých práv

Dalším právem poškozeného je vzdání se procesních práv podle § 43 odst. 5 TŘ. Poškozený se může výslovným prohlášením sděleným orgánu činném v trestním řízení svých procesních práv vzdát. *„Výslovné prohlášení o vzdání se práv může být učiněno kterýmkoli způsobem uvedeným v § 59 odst. 1 větě druhé TrŘ; posuzuje se vždy podle svého obsahu, na přesném označení tohoto prohlášení nezáleží, musí však z něho být*

²¹ Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář 7. vydání. Praha C.H. Beck, 2013, s. 2116.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1253/2015, uveřejněné pod číslem 12/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, ECLI:CZ:NS:2015:3.TDO.1253.2015.1.

²³ Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář 7. vydání. Praha C.H. Beck, 2013, s. 1853-1854.

*zřejmé, že poškozený se vzdává procesních práv, která mu trestní řád jako poškozenému (§ 43 odst. 1 a 3 TrŘ) přiznává.*²⁴

S využitím tohoto práva se v praxi lze setkat v případech, kdy se jedná o trestnou činnost páchanou v prostředí internetu. V těchto případech je většinou počet poškozených osob několik desítek, či stovek. Poškození, kterým vznikla škoda ve výši několika set korun, se většinou nechtějí věcí zabývat a většinou se vzdají svých práv.

Možnost, aby se poškozený vzdal svých procesních práv, byla do trestního řádu zavedena novelou účinnou od 1. ledna 2002. Pokud poškozený učiní prohlášení o vzdání se těchto práv, má právo toto rozhodnutí odvolat a znovu začít svá procesní oprávnění uplatňovat, pokud to stav řízení ještě umožňuje a tuto změnu jasně oznámí příslušnému orgánu činnému v trestním řízení. I v situaci, kdy se poškozený svých práv výslovně nevzdá, není povinen je aktivně vykonávat – jejich nevyužití není na újmu jeho postavení v řízení.²⁵

2.5 Poškozený jako subjekt adhezního řízení

Pokud poškozený využije možnost žádat v trestním řízení o náhradu škody, zadostiučinění za nemajetkovou újmu nebo o vydání bezdůvodného obohacení dle § 43 odst. 3 TrŘ, získává tím postavení účastníka adhezního řízení. V rámci tohoto řízení je třeba zohlednit nejen ustanovení trestního práva, ale i další právní předpisy, které mohou ovlivnit práva a povinnosti poškozeného. Stejně jako v minulosti, i podle současné legislativy může být poškozeným jak fyzická, tak právnická osoba.²⁶

Návrh na přiznání náhrady škody, nemajetkové újmy v peněžní formě nebo na vydání bezdůvodného obohacení musí být v trestním řízení vždy směřován proti konkrétnímu obviněnému. Soud o tomto návrhu rozhoduje pouze na základě iniciativy poškozeného, nikoliv z vlastní úřední povinnosti, což představuje výjimku z obecně platné zásady oficiality v trestním řízení.

²⁴ Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s. 292.

²⁵ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 698.

²⁶ Srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T., a kol., Trestní právo procesní 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR 2019, s. 226.

Tento přístup zajišťuje, že poškozený má možnost efektivně uplatnit své nároky v rámci trestního řízení, avšak odpovědnost za podání návrhu a jeho řádného odůvodnění leží výhradně na něm.²⁷

2.6 Práva poškozeného jako subjektu adhezního řízení

Právo dát návrh na zajištění majetku obviněného § 47 TR

Poškozený má možnost v rámci přípravného řízení požádat o zajištění majetku obviněného, pokud již bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 TR. Novelizace trestního řádu z roku 2015 odstranila požadavek, aby poškozený musel prokazovat obavu, že by mohl být jeho nárok na náhradu škody zmařen nebo ztížen. Tato změna byla přijata proto, že doložení takové obavy bylo v praxi často obtížné, ačkoliv byl nárok poškozeného zřejmý. Díky této úpravě je nyní pro poškozené snazší dosáhnout zajištění majetku obviněného pro účely případné náhrady škody.²⁸

Možnost zajištění majetku obviněného ve prospěch poškozeného, který se v rámci trestního řízení domáhá náhrady škody, kompenzace za nemajetkovou újmu nebo navrácení bezdůvodného obohacení, představuje podstatný prostředek chránící zájmy tohoto účastníka řízení. Toto opatření je dostupné pouze těm poškozeným, kteří v trestním řízení dle § 43 odst. 3 trestního řádu řádně uplatnili své nároky v rámci adhezního řízení. Naproti tomu osoby, které vystupují jako poškození pouze podle § 43 odst. 1 trestního řádu a nepožádaly v řízení o náhradu škody, nemají možnost využít tento právní institut.

Takto vymezený postup zajišťuje, že ochrana prostřednictvím zajištění majetku obviněného je vázána na aktivní uplatnění konkrétního nároku v rámci trestního řízení, což zpřehledňuje procesní situaci a umožňuje efektivnější aplikaci nástrojů na podporu práv poškozených.²⁹

Zajistit lze majetek obviněného až do předpokládané výše způsobené škody, lze zajistit například i majetek společného jmění manželů, nebo majetek, jehož je obviněný spoluvlastníkem. *„Zajištění nepodléhá majetek, který je podle zvláštního právního předpisu vyloučen z výkonu rozhodnutí o zajištění (§47 odst. 1 in fine). Tímto zvláštním*

²⁷ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s 697.

²⁸ Srov. Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s. 342.

²⁹ Srov. Gřivna T., Šámal,P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 342.

*předpisem je zákon č. 279/2003 Sb.*³⁰ Mezi tento majetek patří například osobní věci, věci, které slouží k vykonávání pracovních úkolů, zdravotnické potřeby, peněžité dávky pomoci v hmotné nouzi a věci, které by byly v rozporu s dobrými mravy.

V přípravném řízení může státní zástupce rozhodnout o zajištění majetku obviněného ve prospěch poškozeného i bez jeho návrhu, pokud to vyžaduje ochrana práv poškozeného. Toto rozhodnutí má podobu usnesení, proti kterému obecně nelze podat stížnost, s výjimkou případů, kdy se jedná o zrušení nebo omezení zajištění, případně o povolení provedení určitého úkonu ve vztahu k zajištěnému majetku (§ 49 TŘ).

Právo být vyrozuměn

V případě, že dojde k zajištění majetku obviněného ve prospěch poškozeného, je orgán činný v trestním řízení povinen poškozeného informovat o tomto opatření a zároveň jej upozornit na důvody, pro které by mohlo být zajištění podle § 48 odst. 1 TŘ zrušeno. Pokud státní zástupce nebo soud posuzují návrh poškozeného na zajištění majetku a dospějí k závěru, že podmínky pro vyhovění návrhu nejsou splněny, sdělí poškozenému důvod, proč nebylo jeho žádosti vyhověno, aniž by vydávali formální zamítavé rozhodnutí. Pokud by se v budoucnu změnila okolnosti, může poškozený podat nový návrh na zajištění.

Dále platí, že pokud obviněný požádá o zrušení nebo omezení zajištění, je poškozený podle § 48 odst. 4 TŘ o této skutečnosti vyrozuměn.³¹

Právo na prostudování spisu po skončení vyšetřování § 166 TŘ

Od roku 2013 má poškozený, který v rámci adhezního řízení uplatnil svůj nárok, výrazně posílené právo nahlížet do spisu po uzavření vyšetřování. Policejní orgán je povinen poškozeného o této možnosti informovat nejméně tři dny předem, přičemž tuto lhůtu lze se souhlasem poškozeného zkrátit. Poškozenému musí být umožněno prostudovat všechny části spisu, které jsou důležité pro jeho uplatněný nárok, a to v přiměřeném čase. Po seznámení se spisem má poškozený možnost navrhnout doplnění vyšetřování nebo opakování některého z úkonů, což významně přispívá k vyrovnání jeho procesního postavení s obviněným

³⁰ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T., a kol., Trestní právo procesní 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR 2019, s. 233.

³¹ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 709.

Pokud je v dané trestní věci poškozených více, informuje policejní orgán o skončení vyšetřování společného zmocněnce, jak stanoví § 44 odst. TŘ.

V případě, že poškozený podá návrh na doplnění vyšetřování, policejní orgán posoudí jeho důvodnost a v nezbytném rozsahu provede navržené úkony. Po provedení těchto úkonů je opětovně informován jak obviněný, tak poškozený o možnosti nahlédnout do spisu. Pokud policejní orgán návrhu na doplnění nevyhoví, sepíše o tom záznam do spisu a návrh opatřením odmítne.

Tento postup přispívá k posílení procesních práv poškozeného, umožňuje mu efektivně hájit své zájmy v trestním řízení a zajišťuje rovnost stran v přístupu k informacím a důkazům.³²

Právo být u jednání o dohodě o vině a trestu § 175a odst. 7 TŘ

Státní zástupce má podle trestního řádu možnost zahájit jednání o dohodě o vině a trestu s obviněným, a to jak na jeho návrh, tak i bez něj, pokud to považuje za vhodné. Jakmile je zahájeno jednání o této dohodě podle § 175a odst. 1 TŘ, musí být poškozený, který se výslovně nevzdal svých práv, informován o čase a místě konání. Poškozený má právo uplatnit svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, které mu bylo trestným činem způsobeno. Toto právo lze uplatnit, nejpozději však při prvním jednání o dohodě.

Právní úprava klade důraz na ochranu zájmů poškozeného, který je tímto trestným činem nejvíce dotčen. Zákon stanovuje, že státní zástupce je povinen při sjednávání dohody brát ohled na práva a oprávněné zájmy poškozeného. Pokud se poškozený účastní jednání o dohodě, má možnost vyjádřit se k navržené podobě náhrady škody, kompenzace nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, jak vyplývá z § 175a odst. 5 TŘ.

Tímto způsobem je poškozenému umožněno aktivně hájit své nároky i v rámci institutu dohody o vině a trestu, což přispívá k posílení jeho postavení v trestním řízení.

³² Srov. Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 519-520.

Po uzavření dohody je poškozený oprávněn obdržet její opis. V případě, že dohoda nedostatečně reflektuje jeho nároky, může se proti ní odvolat a požadovat přezkum souladu s právními požadavky na ochranu obětí trestných činů.³³

Právo navrhnout v hlavním líčení náhradu vzniklé škody § 206 odst. 2 TŘ

Jakmile je u soudu přednesena obžaloba, soud vyzve poškozeného, aby se vyjádřil, zda žádá, aby soud uložil obžalovanému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy, či vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem. Tímto způsobem může poškozený v soudním řízení uplatnit svůj nárok, pokud tak učiní, zahajuje tím adhezní řízení. V případě, že poškozený není osobně přítomen hlavnímu líčení, ale jeho návrh je již součástí spisu, předseda senátu jej při jednání přečte.³⁴

Pokud soud dojde k závěru, že tato práva osobě zřejmě nepřísluší, nemá tato osoba žádná práva poškozeného. Rozhodne-li soud, že určitá osoba není oprávněná uplatit nárok na náhradu, může osoba v trestním řízení uplatňovat práva poškozeného podle § 43 odst. 1 TŘ.³⁵

Právo na doručení opisu rozsudku § 130 odst. 1 TŘ

Poškozený má právo, aby mu byl doručen opis rozsudku. V případě, že má zákonného zástupce, se rozsudek doručí i zákonnému zástupci, opatrovníkovi, nebo zmocněnci.

Doručení rozsudku zákonnému zástupci mladistvého obžalovaného je nutné provádět až do okamžiku, kdy obžalovaný dosáhne zletilosti.³⁶ Lhůta k podání odvolání nemůže uplynout dříve, než po 8 dnech dovršení zletilosti obžalovaného mladistvého.

Právo na doručení trestního příkazu § 314f odst. 2 TŘ

V případě, že soudce rozhodne v trestní věci trestním příkazem, je tento příkaz doručen také poškozenému, pokud uplatnil svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Pokud by však trestní příkaz zahrnoval rozhodnutí o náhradě škody bez toho, že by poškozený podal odpovídající návrh, lze proti

³³ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 958.

³⁴ Srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář 7. vydání. Praha C.H. Beck, 2013, s. 2588-2589.

³⁵ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 1004.

³⁶ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 870.

tomuto postupu podat stížnost pro porušení zákona. V takovém případě může být výrok o náhradě škody zrušen, aniž by bylo nutné zrušit celý trestní příkaz.³⁷

Právo na odvolání proti rozsudku § 246 odst. 1 písm. d) TŘ

Pokud poškozený v trestním řízení správně a včas uplatní svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, má možnost podat odvolání. Toto odvolání se však může týkat výhradně části rozsudku, která rozhoduje o jeho nároku, nikoliv o výroku o vině nebo uloženém trestu.

V případě, že poškozený využije tohoto práva a odvolací soud rozhodne odlišně než soud prvního stupně, například pokud byl poškozený původně odkázán na občanskoprávní řízení a odvolací soud později přizná náhradu škody v určité výši, není odvolání obviněného proti takovému rozhodnutí přípustné. Je tomu tak proto, že rozhodnutí o nároku poškozeného není považováno za rozhodnutí ve věci samé.³⁸

Právo uzavřít s obviněným dohodu o náhradě škody § 307 odst. 1 písm.b), písm. c) TŘ

Podmíněné zastavení trestního stíhání představuje zvláštní typ rozhodnutí, které má dočasný charakter, protože tímto rozhodnutím trestní stíhání není pravomocně ukončeno, jak vyplývá z § 12 odst. 10 trestního řádu.³⁹

V případech přečinů lze rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 trestního řádu. Jednou z podmínek pro takové rozhodnutí je, aby obviněný nahradil poškozenému škodu, uzavřel s ním dohodu o náhradě, nebo přijal jiné opatření k uspokojení jeho nároku. Zatímco v adhezním řízení je možné požadovat náhradu škody pouze v peněžní podobě, u podmíněného zastavení trestního stíhání lze se souhlasem poškozeného dosáhnout také uvedení do původního stavu nebo zvolit jiné vhodné řešení, což zákon umožňuje v § 307 odst. 1 písm. b) a c) trestního řádu. Tento postup může být v některých případech pro poškozeného výhodnější, protože poskytuje širší možnosti vypořádání nároku.⁴⁰

³⁷ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 1232.

³⁸ Srov. Usnesení nejvyššího soudu ze dne 17. května 2006, sp. zn. 3 Tdo 489/2006.

³⁹ Srov. Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 543.

⁴⁰ Srov. Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 548.

Právo podat stížnost proti rozhodnutí o obnově řízení § 286 odst. 3 TŘ

V případě, že obviněný podá návrh na povolení obnovy, který se bude týkat rozhodnutí o nároku poškozeného v adhezním řízení, má poškozený právo podat proti tomuto rozhodnutí stížnost, která má odkladný účinek. Uvedené právo vychází z § 142 odst. 1 TŘ, neboť o návrhu na povolení obnovy je rozhodnuto usnesením.⁴¹

Právo na náhradu nákladů spojených s účastí trestního řízení § 154 odst. 1 TŘ

Pokud soud uzná poškozenému alespoň část nároku, který řádně uplatnil podle § 43 odst. 3 TŘ, má poškozený možnost požadovat úhradu výdajů, které mu vznikly v souvislosti s účastí na trestním řízení nebo s dokladováním výše způsobené škody. Mezi tyto nezbytné náklady lze zařadit například mimořádnou inventuru, kterou bylo nutné provést ke zjištění škody, nebo náklady na přibrání zmocněnce. Odsouzený je povinen tyto účelně vynaložené náklady poškozenému nahradit, pokud o tom soud rozhodne v rámci trestního řízení.⁴²

Význam individuálního přístupu k poškozenému v trestním řízení

Z provedené analýzy vyplývá, že poškozený dnes disponuje širokým spektrem práv, která mu umožňují aktivně vstupovat do trestního řízení a ovlivňovat jeho průběh. V posledních letech se stále více ukazuje, že efektivní ochrana práv poškozeného v trestním řízení není dána pouze širší právní úpravou, ale především schopností systému reagovat na individuální potřeby každého poškozeného. Každý případ je jedinečný a osobní zkušenost oběti s trestným činem je ovlivněna řadou faktorů – od povahy a závažnosti skutku, přes osobní zázemí, až po předchozí zkušenosti s institucemi. Právě proto je nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení, ale i další subjekty poskytující pomoc, přistupovaly ke každé oběti s respektem, empatií a ochotou přizpůsobit postup konkrétní situaci.

Individuální přístup znamená nejen zohlednění věku, zdravotního stavu či sociálního postavení poškozeného, ale také aktivní snahu minimalizovat stres a nejistotu spojenou s účastí v řízení. V praxi to může znamenat například nabídku doprovodu důvěrníka, možnost volby osoby provádějící výslech, či zajištění oddělených prostor pro oběť a pachatele během úkonů. Zvláštní pozornost by měla být věnována obětem, které

⁴¹ Srov. §119 odst. 1 Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 860.

⁴² Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 902.

patří mezi zvlášť zranitelné skupiny – například dětem, seniorům, osobám se zdravotním postižením nebo obětem domácího a sexuálního násilí.

Zkušenosti ukazují, že pokud je oběti poskytnuta nejen právní, ale i psychologická a sociální podpora, zvyšuje se pravděpodobnost, že dokáže svá práva účinně využít a vyrovnat se s následky trestného činu. Institucionální ochota naslouchat, vysvětlovat a přizpůsobovat postup konkrétním potřebám je proto klíčová pro skutečné naplnění smyslu právní ochrany poškozených. V tomto ohledu je žádoucí, aby byla v systému trestní justice podporována mezioborová spolupráce a pravidelné vzdělávání všech, kdo s poškozenými přicházejí do kontaktu.

3 Oběť trestného činu

Oběť trestného činu je v českém právním systému chápána nejen jako subjekt, který utrpěl újmu na zdraví, majetku či jiné hodnotě, ale také jako osoba, jejíž život je často zásadně ovlivněn v rovině psychické, sociální a mezilidské. Trestný čin zasahuje do integrity oběti, narušuje její pocit bezpečí, důvěru v okolí i ve spravedlnost společnosti. Právě proto je třeba vnímat oběť nejen jako procesní subjekt s právním postavením, ale také jako člověka, který potřebuje komplexní podporu a ochranu.

Zákon o obětech trestných činů reaguje na tuto skutečnost tím, že klade důraz na individuální přístup k oběti, respektování její důstojnosti a zajištění odborné pomoci. Psychosociální aspekty viktimizace jsou dnes považovány za stejně důležité jako právní nástroje ochrany, protože právě ony rozhodují o tom, jak se oběť dokáže vyrovnat s následky trestného činu a znovu se začlenit do běžného života.

Za oběť trestného činu se podle § 2 odst. 2 ZOTČ považuje fyzická osoba, která utrpěla nebo mohla utrpět újmu na zdraví, majetkovou či nemajetkovou škodu, případně osoba, na jejíž úkor pachatel získal trestným činem neoprávněný prospěch. Pojem trestného činu je vymezen v § 13 trestního zákoníku jako protiprávní čin, který splňuje znaky uvedené v tomto zákoně. Podle zákona o obětech trestných činů se za trestný čin považuje i jednání, které by bylo trestné, pokud by pachatel nebyl například pro svůj nízký věk nebo nepříčetnost trestně odpovědný. Tato právní úprava reflektuje skutečnost, že i když dané jednání není formálně kvalifikováno jako trestný čin, může oběti způsobit srovnatelnou újmu jako čin, za který by pachatel jinak nesl trestní odpovědnost.

Na základě platné právní úpravy je za oběť považována fyzická osoba bez ohledu na to, v jaké fázi se trestný čin nachází. Rozhodující je, že útok směřoval proti této osobě, přičemž není podstatné, zda byl čin dokonán, zůstal pouze ve stádiu pokusu, nebo šlo jen o přípravu. Přestože by se mohlo zdát, že každá fyzická osoba, která je v trestním řízení označena jako poškozený, je zároveň i obětí podle zákona o obětech trestných činů, není tomu tak vždy. Může nastat situace, kdy čin nebyl dokonán a zůstal jen ve stádiu pokusu či přípravy, a v takovém případě bude osoba, proti níž útok směřoval, považována za oběť podle zvláštního zákona, aniž by jí náleželo procesní postavení poškozeného v trestním řízení.

“Pojem poškozeného je termínem procesním (§ 43 TrŘ), který užívá trestní řád. Definice poškozeného dopadá na osoby fyzické i právnické. Ve srovnání s pojmem

poškozený je termín oběť užší v tom, že nezahrnuje právnické osoby. Oběti však jistě může být podnikatel – fyzická osoba, která je samostatně výdělečně činná a již byla újma způsobena v souvislosti s její samostatně výdělečnou činností, neboť se nejedná o právnickou osobu.“⁴³

Rozsah osob, které lze považovat za oběti trestného činu, je v ZOTČ rozšířen také na určité blízké osoby zemřelé oběti. Podle § 2 odst. 3 tohoto zákona jsou za oběti považováni i příbuzní v přímé linii, kteří v důsledku smrti oběti utrpěli újmu, ačkoli sami nebyli trestným činem přímo zasaženi. V právní teorii se pro tyto osoby často používá označení nepřímé oběti.⁴⁴

Obětem trestných činů je podle uvedené právní normy poskytnuta větší ochrana, oproti poškozenému a cílem ZOTČ bylo, pokud možno co nejvíce zmírnit dopad trestného činu na tyto osoby, chránit je před další viktimizací a poskytnout jim větší prostor pro opětovné zařazení do běžného života. Viktimizací se rozumí proces, při němž je jednotlivci způsobena újma nebo je poškozován, v důsledku čehož se stává obětí konkrétního trestného činu. Odborná literatura rozlišuje viktimizaci na primární, která souvisí přímo s trestným činem, a sekundární, která nastává poté, kdy je oběť vystavena dalším negativním vlivům, například při kontaktu s institucemi nebo okolím. Tyto další dopady mohou mít nepříznivý vliv na psychický stav či zdraví oběti, což je také důvodem, proč některé osoby potřebují podporu i po skončení samotného trestního řízení.⁴⁵ Každý člověk bude vnímat a snášet odlišně dopad trestného činu na jeho osobu, přesto jsou určité skupiny osob, které budou více zranitelné, zákonodárce tyto osoby označil jako zvlášť zranitelné oběti. Tyto osoby jsou uvedeny v § 2 odst. 4 ZOTČ a jsou oproti obětem zvýhodněni o některá práva, jako právo na bezplatnou odbornou pomoc, zabránění kontaktu s pachatelem, provádění výslechu zvlášť citlivým způsobem a vyškolenou osobou, právo mít bezplatně zmocněnce, právo na tlumočníka stejného, nebo opačného pohlaví a další práva, která budou upřesněna v následujících podkapitolách.

Vzhledem ke skutečnosti, že oběti trestných činů mají poměrně významná práva a je jim poskytována například i bezplatná právní pomoc, bylo na místě vymezit určité hranice, aby nedocházelo ke zneužívání postavení oběti. Vymezení pojmu oběti je

⁴³ Gřivna, T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s. 24.

⁴⁴ Srov. Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s. 26.

⁴⁵ Srov. Čírtková L., Forenzní psychologie 3 upravené vydání, vyd. Aleš Čeněk s.r.o., 2013, s. 102.

uvedeno například v § 3 odst. 1 ZOTČ, kde je uvedeno sousloví *nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti*. Další pomyslnou hranici lze nalézt v právu na bezplatnou odbornou pomoc podle § 5 odst. 1 ZOTČ konec věty první: *kteřá tuto pomoc potřebuje*. V rámci trestního řízení je tedy potřeba posuzovat každý případ individuálně a citlivě tak, aby nebylo možno postavení oběti podle ZOTČ zneužívat.⁴⁶

3.1 Práva obětí trestných činů

Práva, která jsou obětím trestných činů v zákoně o obětech trestných činů přiznána, lze rozčlenit do několika hlavních skupin podle jejich účelu a praktického významu. Jsou systematicky upravena v hlavě II tohoto zákona. Tato část je rozdělena do šesti tematických oddílů. První oddíl se zaměřuje na právo obětí získat odbornou pomoc (§ 4–6), druhý na právo být informován (§ 7–13). Třetí část se věnuje ochraně před bezprostředním ohrožením (§ 14), čtvrtá ochranu soukromí oběti (§ 15–16). Pátý oddíl upravuje ochranu před sekundární újmou (§ 17–22) a poslední, šestý oddíl, stanovuje práva na peněžitou pomoc poskytovanou státem (§ 23–27). Toto rozdělení poskytuje jasnou strukturu pro pochopení širší ochrany, kterou právní řád obětem poskytuje. Zákon o obětech trestných činů se snaží tato práva nejen deklarovat, ale také zajistit jejich skutečné naplnění v praxi, a to v souladu s požadavky na důstojné zacházení a s mezinárodními standardy ochrany obětí.

Právo na odbornou pomoc

Ministerstvo spravedlnosti vede registr poskytovatelů odborné pomoci, tento registr je veden v elektronické podobě a je dostupný na www.justice.cz. Právo na odbornou pomoc je pro oběti trestných činů velmi důležité, neboť „*oběť často potřebuje odbornou pomoc nejen jako pomoc právní, ale i ve formě psychologické a sociální.*“⁴⁷ Mezi subjekty, které jsou zapsány v registru, patří například advokáti, kteří podali žádost, nebo subjekty, které v registru být musejí, jako například střediska Probační a mediační služby. Pomoc obětem trestných činů může být poskytována již před zahájením úkonů trestního řízení, v rámci trestního řízení, a pokud je potřeba odborné pomoci, tak určitou dobu rovněž po skončení trestního řízení. Dobu odborné pomoci, která je potřebná a účelná, určuje vždy subjekt, který pomoc poskytuje. Odbornou pomocí se rozumí

⁴⁶ Srov. Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s. 26.

⁴⁷ Jiří Jelínek, Tomáš Gřivna a kol. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu, Praha Leges s.r.o. 2012 s. 27.

psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací, nebo restorativní programy.

Osoby, které se staly oběťmi trestného činu, mají možnost využít psychologické a sociální poradenství poskytované v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sociální poradenství je rozlišováno na základní a specializované, přičemž konkrétní druhy a rozsah pomoci jsou vymezeny ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., zejména v § 3 a § 4. V praxi se poskytování sociálního poradenství často prolíná s právní podporou obětí, protože při hájení svých práv mohou oběti využívat oba typy služeb současně. *„To je patrně jeden z důvodů, proč osoby, které získaly registraci na tyto služby podle zákona o sociálních službách, už nežádají o akreditaci pro poskytování právních informací podle zákona o obětech.“*⁴⁸

V rámci poskytování odborné pomoci má zvlášť zranitelná oběť právo na bezplatnou odbornou pomoc od subjektů, které jsou v registru zapsány. Toto právo se však nevztahuje na zvlášť oběť trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku, jestliže tím nevzniklo nebezpečí nouze, nebo trvale nepříznivý následek.⁴⁹

Poskytování právní pomoci osobám, které se staly oběťmi trestného činu, zahrnuje jejich právní zastoupení v řízeních před orgány činnými v trestním řízení, předkládání vhodných návrhů a zpracování potřebných listin. Tuto podporu může poskytnout každá osoba, která není zbavena způsobilosti k právním úkonům, například zvolený zmocněnec nebo odborník s právní kvalifikací, jako je advokát. Práva na placenou právní pomoc však dle zákona o obětech trestných činů náleží pouze advokátům – pouze ti mohou poskytovat právní služby za úplatu.

Podávání právních informací zahrnuje především srozumitelné objasnění práv, která může oběť uplatnit, a tato informace se neomezuje pouze na ustanovení zákona o obětech trestných činů. Mohou zahrnovat také poradenství v dalších právních otázkách, jako je možnost žádat o předběžné opatření či využití jiných práv, která jsou dle okolností případu pro oběť aktuálně potřebná.⁵⁰

⁴⁸ Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 42-43.

⁴⁹ Srov. § 5 zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů č. 45/2013 Sb.

⁵⁰ Srov.⁵⁰ Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 43-44.

Restorativní programy představují specifické postupy zaměřené na podporu znovuzачlenění oběti i pachatele trestného činu zpět do běžného společenského prostředí. Hlavním cílem těchto programů je nejen napomáhat oběti zvládnout důsledky protiprávního jednání, ale také umožnit pachateli převzít odpovědnost a podílet se na nápravě vzniklých škod.

Při realizaci restorativních opatření je však vždy důležité dbát na bezpečnost a pohodu oběti. Je nutné zabránit situacím, ve kterých by mohla být oběť znovu vystavena nežádoucím tlakům, manipulaci nebo dokonce zastrašování ze strany pachatele. Opatření v rámci těchto programů proto musí zahrnovat odpovídající ochranné mechanismy, které eliminují možnost dalšího zraňování oběti během celého procesu.⁵¹

Právo oběti na informace

Na základě ZOTČ mají právo získávat informace nejen samotné oběti, ale také jejich blízké osoby a právnické osoby, na které byl trestný čin spáchán. Právnické osoby jsou v tomto kontextu označovány jako dotčené právnické osoby. Rozsah a obsah těchto informačních práv je upraven v § 7 až § 13 ZOTČ.

Policie ČR, policejní orgán a státní zástupce jsou při prvního kontaktu s obětí povinny jí i bez žádosti, poskytnout informaci o základních právech, které jí sdělí ústně a informace o dalších právech jsou oběti předány písemně. Práva obětí byla rozdělena do více skupin především proto, aby nedošlo k jejich zahlcení při prvním kontaktu s orgány činnými v trestním řízení. Pokud by byla oběť informována o všech svých právech najednou, mohlo by to být na škodu a vést k nepochopení nebo ztrátě důležitých informací. Proto je vhodné předávat informace postupně a s ohledem na konkrétní situaci, potřeby a stav oběti. Každý případ je třeba posuzovat individuálně a přizpůsobit způsob komunikace tak, aby oběť mohla svá práva skutečně využít a porozumět jim. Pojmy Policie ČR a policejní orgán jsou odlišeny proto, že při prvním kontaktu s obětí nemusí nutně probíhat trestní řízení, které má svůj formalizovaný počátek a již koná policejní orgán. Je počítáno i se situací, kdy bude policista postupovat podle zákona o Policii ČR č. 273/2008 Sb.⁵² (dále jen zákon o PČR), proto došlo k použití těchto termínů. Povinnost

⁵¹ Srov. Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 44.

⁵² Steinbach M., Šlesinger R. a kol., Zákon o Policii ČR komentář 2. vydání, Wolter Kluwer 2024.

poskytnout informace oběti podle § 8 ZOTČ má i obecní policie, Vojenská policie, vězeňská služba ČR, nebo celní úřad, jsou-li prvním kontaktním místem s obětí.⁵³

Informace, které jsou oběti poskytovány, musejí být podány v jazyce, kterému oběť plně rozumí a musejí být podány tak, aby oběť informacím vzhledem k jejímu věku a možnostem porozuměla, jelikož jen velmi malá část obětí má právní vzdělání. Subjekty, které oběti informace předávají, mají za povinnost poskytnout informace na žádost oběti i opakovaně.

Při poskytnutí informace na peněžitou pomoc oběti trestného činu, došlo v soudní praxi ke sporu, a neboť policejní orgán předal oběti písemné poučení, ve kterém bylo toto právo sice uvedeno, avšak lhůta k podání návrhu na podání žádosti o peněžitou pomoc nebyla vysvětlena v kontextu s hmotněprávními důsledky. Dotčená osoba uplatnila žádost o peněžitou pomoc podle ní řádně a včas, jelikož se domnívala, že postačí podání této žádosti před uplynutím dvouleté lhůty poštovnímu přepravci a bude lhůta zachována. Z příslušné právní úpravy však vyplývá, že žádost musí být doručena před uplynutím uvedené lhůty na Ministerstvo spravedlnosti, což se v tomto případě nestalo. Městský soud proto žádost oběti zamítl. Proti tomuto rozsudku si podal žalobce kasační stížnost. Nejvyšší správní soud došel závěru, že oběť nebyla řádně poučena a přiznal jí nárok na peněžitou pomoc.⁵⁴ Z rozhodnutí Nejvyššího správního orgánu tedy plyne, že k poskytování informací oběti trestného činu je třeba vždy přistupovat individuálně a poučit oběť tak, aby mohla uplatit všechna práva, která připadají v konkrétním případě v úvahu a poučit oběť podle zásad uvedených v § 13 ZOTČ.

V roce 2017 došlo k novelizaci ZOTČ, v důsledku toho v § 13 přibýlo právo oběti prohlášením odmítnout informace poskytované orgány činnými v trestním řízení, které však může vzít kdykoliv a v jakékoliv fázi řízení zpět.

Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Ochrana oběti před bezprostředním ohrožením není v českém právním systému nově zavedeným právem, protože ji již zajišťuje trestní řád i další právní předpisy. Zákon o obětech trestných činů tato práva konkretizuje a systematizuje, aby oběť měla ucelený přehled o svých možnostech ochrany. Je důležité zdůraznit, že ochrana před hrozícím

⁵³ Srov. Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 53-54.

⁵⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 3. 2021, čj. 4 As 297/2020-27.[online] 20.6.2024 dostupné na WWW: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/658290>

nebezpečím se nevztahuje výhradně na oběti trestných činů, ale může být poskytnuta také dalším osobám, například svědkům.

Policista může pro zajištění bezpečnosti oběti využít například připoutání osoby, zajištění, prohlídku osoby, odebrání zbraně, vstup do obydlí, omezení pohybu osob, použití donucovacího prostředku a další opatření, která jsou uvedena v zákoně o PČR.

Zajistit bezpečí oběti jsou povinni i příslušníci vězeňské služby, celníci, vojenští policisté, strážníci obecní policie, kteří mají oprávnění jako policisté.

Oběť má také právo na krátkodobou ochranu, kterou mu poskytuje Policie České republiky. Krátkodobá ochrana se poskytuje osobě, „*které zřejmě hrozí újma na zdraví (nebo na životě – arg. a minore ad maius) nebo jiné vážné nebezpečí, avšak nelze ji poskytnout zvláštní ochranu osob podle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka, nebo nejsou splněny podmínky zajišťování bezpečnosti osoby podle § 49 odst. 1 PolČR (tj. bezpečnost ústavního činitele ČR nebo osoby chráněné při jejím pobytu na území ČR podle mezinárodních dohod) anebo podmínky ochrany osoby pověřené výkonem rozhodnutí podle § 21 PolČR (tj. při provádění exekuce a výkonu rozhodnutí).*“⁵⁵

Krátkodobou ochranu lze poskytnout pouze tehdy, pokud s tím oběť souhlasí. V odůvodněných případech může být tato ochrana rozšířena i na osobu blízkou. Tento institut představuje podpůrné opatření. Pokud jsou naplněny podmínky stanovené zákonem č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, má využití ochrany podle tohoto zákona přednost před poskytnutím krátkodobé ochrany.⁵⁶

Při zajištění bezpečí ohrožené osoby může policie využít institut vykázání. Toto opatření umožňuje nařídit určité osobě opustit společné obydlí a přilehlé prostory na dobu deseti dnů; tuto lhůtu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Vykázaná osoba je povinna zdržet se kontaktu s ohroženou osobou a pokud má klíče od společného obydlí, musí je odevzdat policii.

Oběť má dále možnost požádat soud v civilním řízení o vydání předběžného opatření, což je významné především v případech domácího násilí. Soud rozhoduje

⁵⁵ Gřivna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 94.

⁵⁶ Zákon č. 137/2001 Sb. O zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.

o takovém návrhu bez jednání nejpozději do 48 hodin. Tento postup je upraven v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.⁵⁷

Pokud není ochrana oběti spojena s domácím násilím, postupuje se podle občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb.).⁵⁸ V rámci předběžného opatření může soud uložit například povinnost platit výživné, složit peněžní částku do soudní úschovy, zákaz nakládání s určitými věcmi nebo jiná opatření, která slouží k dočasné úpravě vztahů mezi účastníky před zahájením řízení. Smyslem těchto opatření je zajistit prozatímní uspořádání poměrů, dokud nebude rozhodnuto ve věci samé.⁵⁹

Oběť, která je zároveň svědkem, a osoby jí blízké, mohou v určitých případech uplatnit právo na ochranu podle zákona o zvláštní ochraně svědka. Tato ochrana bude poskytována zejména v případech zvlášť závažné trestné činnosti. Zvláštní ochranou se podle uvedeného zákona rozumí osobní ochrana, dočasné přestěhování nebo změna identity. Ochranu a pomoc lze poskytnout pouze se souhlasem oběti, pokud Ministr vnitra schválí návrh policie, soudce nebo státního zástupce.⁶⁰

Možnost utajení totožnosti nebo vzhledu oběti, která vystupuje v trestním řízení jako svědek, přímo souvisí se zvláštní ochranou svědka. Tato ochrana je poskytována pouze za podmínek stanovených trestním řádem (§ 55 odst. 2 TR) a využívá se tehdy, pokud není možné zajistit bezpečnost jiným způsobem, aniž by bylo nepřiměřeně zasaženo do práva na obhajobu.

Použití anonymizovaného svědka při dokazování, které může představovat zásah do práva na obhajobu, je přípustné jen tehdy, pokud ochranu svědka nelze zajistit jiným způsobem. V takovém případě je třeba vždy důsledně ověřit věrohodnost výpovědi tohoto svědka v kontextu celého projednávaného případu a hodnotit ji společně s ostatními provedenými důkazy. Subsidiarita tohoto postupu zajišťuje, že anonymizace svědka je využita pouze jako krajní řešení, aby nebyla nepřiměřeně omezena práva ostatních účastníků řízení.⁶¹

⁵⁷ Zákon č. 292/2013 Sb. Zákon o zvláštních řízeních soudních

⁵⁸ Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád

⁵⁹ Srov. Grivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 101-102.

⁶⁰ Srov. § 4 zákona č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.

⁶¹ Srov. Nález ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3780/13 ze dne 11.11.2014, [on-line] 28.10.2024 dostupné z WWW: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/278878/1/2>.

Právo na ochranu soukromí

Oběť má podle ZOTČ právo na ochranu svého soukromí, přičemž konkrétní pravidla stanovuje trestní řád. Ustanovení § 8a až § 8d TŘ se vztahují nejen na oběť, ale i na další osoby účastníci se trestního řízení.

Trestní řád v § 8a zakazuje orgánům činným v trestním řízení zveřejňovat informace, v § 8b TŘ ukládá obdobný zákaz i dalším osobám, které s informacemi přijdou do styku. Podle § 8c TŘ je chráněno zveřejňování údajů o nařízení nebo provedení odposlechu, stejně jako informací získaných sledováním osob, věcí či telekomunikačního provozu. Výjimky z těchto zákazů jsou upraveny v § 8d TŘ.

Tato právní úprava tak poskytuje ochranu soukromí všem osobám zapojeným do trestního řízení a stanovuje jasné mantinely pro nakládání s citlivými údaji, přičemž zveřejnění je možné pouze v případech, kdy to zákon výslovně připouští.⁶²

Vzhledem k uvedeným skutečnostem je zřejmé, že zákon poskytuje oběti tuto ochranu až tehdy, je-li zahájeno trestní řízení. Mimo uvedené může oběť, její zmocněnec, zákonný zástupce a další osoby požádat, aby se vedly údaje o bydlišti, doručovací adrese, rodinných a majetkových poměrech, či zaměstnání, které budou od spisu vedeny odděleně tak, aby se s nimi mohly seznamovat jen orgány činné v trestném řízení a další oprávněné subjekty. V případě nutnosti zpřístupnění těchto údajů budou zveřejněny jen ty, které budou nezbytně nutné k dosažení účelu trestního řízení. O zpřístupnění těchto údajů se provede záznam do spisu, včetně uvedení důvodu nutnosti zpřístupnění.⁶³

Právo na ochranu před druhotnou újmou

Smyslem ochrany před druhotnou újmou je snížení sekundární viktimizace oběti a snaha, aby nedošlo k ohrožení schopnosti vypovídat a nebyl tím ohrožen účel trestního řízení.

Oběť má právo požádat, aby při provádění úkonů, kterých se účastní, bylo zamezeno kontaktu s osobou, kterou označila za pachatele, dále kontaktu s podezřelým a osobou, proti níž se trestní řízení vede. Uvedené právo má oběť v každé fázi trestního řízení, a dokonce i před zahájením úkonů trestního řízení. Této žádosti jsou OČTŘ povinny vyhovět, pokud se jedná o zvlášť zranitelnou oběť a nevylučuje-li to povaha

⁶² Gřivna T., Šámal,P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 111.

⁶³ Srov. Gřivna T., Šámal,P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 115.

prováděného úkonu. Zabránění kontaktu oběti s osobou lze provést například oddělenými čekárnami, nebo provedení úkonu prostřednictvím videokonferenčního zařízení, pokud je to v konkrétním případě vhodné.⁶⁴

Právní úprava obsažená v ZOTČ stanovuje omezení pro pokládání otázek směřujících k intimním stránkám života oběti. Smyslem tohoto omezení je ochrana lidské důstojnosti a zajištění, aby byly pokládány pouze ty dotazy, které jsou skutečně nezbytné pro objasnění skutkových okolností. Zvláštní význam tyto principy nabývají v případech, kdy je oběť vystavena sexuálnímu násilí, kde hrozí zvýšené riziko sekundární viktimizace.

Pokud během výslechu dojde k položení otázky, která je považována za nevhodnou či nadbytečnou, má oběť možnost proti takové otázce uplatnit námitku. Tato námitka je následně zaznamenána do protokolu a její opodstatněnost posoudí osoba, která výslech vede. Zatímco trestní řád upravuje mechanismus námitek přímo v rámci trestního řízení, zákon o obětech trestných činů poskytuje srovnatelnou ochranu také při podávání vysvětlení orgánům policie.

Dalším právem oběti je možnost požádat, aby výslech nebo podání vysvětlení provedla osoba konkrétního pohlaví – ať už stejného, nebo opačného. Toto oprávnění mají všechny oběti trestných činů v situacích, kdy je příslušný úkon vykonáván policejním orgánem nebo státním zástupcem, přičemž toto právo se vztahuje především na fázi přípravného řízení. Takto je zajištěno, že citlivé úkony probíhají s maximálním ohledem na individuální potřeby oběti a respekt k jejím osobním hranicím.

Oběť má také právo, aby jí při úkonech trestního řízení doprovázel důvěrník, který plní funkci psychické opory, což je z hlediska ochrany psychického stavu oběti velmi přínosné. Důvěrníkem může být osoba, která není omezena k právním úkonům, přičemž důvěrníkem nemůže být z logicky věci osoba, která bude v daném řízení v postavení svědka, znalce, tlumočníka, nebo obviněného. Důvěrník nesmí zasahovat do průběhu úkonu.

Oběti náleží v kterémkoliv stádiu trestního řízení právo učinit prohlášení o tom, jaký měl trestný čin dopad na její život. Tímto právem dává zákonodárce oběti možnost být slyšena a může také přispět jako důkazní prostředek k objasnění věci (srov. §43 odst.

⁶⁴ Srov. Gřivna T., Šámal,P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 115-117.

4 TŘ). Pachatel má tak možnost uvědomit si, jaký dopad mělo jeho jednání na oběť, její rodinu a blízké okolí.⁶⁵

3.2 Právo na peněžitou pomoc oběti trestného činu

Právo na peněžitou pomoc bylo do zákona o obětech trestných činů začleněno za účelem větší přehlednosti a komplexnosti právní úpravy. Toto právo navazuje na dřívější právní úpravu obsaženou v již zrušeném zákoně č. 209/1997 Sb., který se rovněž týkal poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Uplatnění tohoto práva nesměřuje vůči pachateli trestného činu, ale vůči státu. Základním východiskem je zde předpoklad, že stát nese určitou odpovědnost za existenci a důsledky trestné činnosti na svém území.

O finanční podporu poskytovanou státem může za splnění zákonných podmínek žádat nejen občan České republiky, ale i cizí státní příslušník, pokud se stal obětí trestného činu spáchaného na území ČR, jak stanoví § 23 zákona o obětech trestných činů. Zákon zároveň přesně vymezuje okruh osob, které mají na tuto pomoc nárok. Žádost může podat pouze ten, komu bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, kdo utrpěl těžkou újmu na zdraví, dále pozůstalí po oběti, která na následky trestného činu zemřela (za splnění dalších zákonných podmínek), oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a děti, které byly vystaveny týrání svěřené osoby a kterým tím vznikla nemajetková újma.

Prvořadým účelem poskytnutí peněžité pomoci, která je poskytována zpravidla jednorázově, je usnadnění oběti překlenout zhoršenou sociální situaci, která byla vyvolána trestným činem. Poskytnutí finanční pomoci obětem podle § 24 odst. 1 písm. d) ZOTČ slouží k pokrytí výdajů na odbornou psychologickou či fyzioterapeutickou péči a rovněž na další specializované služby, které směřují k odstranění utrpené nemajetkové újmy. Jinou odbornou službou se přitom rozumí taková specializovaná intervence, jejíž primárním účelem je zmírnění nebo odstranění nemajetkové újmy vzniklé v důsledku trestného činu, avšak nespadá přímo pod typickou kategorii psychoterapie ani fyzioterapie.

⁶⁵ Srov. Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 131-132.

Tím je zajištěna širší možnost využití podpory pro různé typy odborných činností, které napomáhají oběti zlepšit její psychický, fyzický či sociální stav v návaznosti na vzniklou újmu, i když jejich povaha není přímo terapeutická nebo rehabilitační.⁶⁶

Pokud v důsledku trestného činu nedojde ke zhoršení sociálních poměrů oběti, může být finanční podpora ze strany státu snížena nebo vůbec neposkytnuta. Peněžitá pomoc má charakter doplňkového opatření a je poskytována pouze v případech, které stanoví zákon. Jestliže byla újma nahrazena jiným subjektem, například pojišťovnou, státní pomoc se buď nevypláci vůbec, nebo jen do výše, která nebyla pokryta tímto jiným plněním.⁶⁷

Nárok na peněžitou pomoc pro oběť trestného činu je zpravidla podmíněn tím, že byl pachatel zjištěn a vydáno rozhodnutí ve formě trestního příkazu nebo odsuzujícího rozsudku, přičemž není nezbytné, aby tato rozhodnutí již nabyla právní moci. Výjimečně může být pomoc přiznána i v případě, kdy byl obžalovaný zproštěn viny z důvodu nepřičetnosti v době spáchání činu. Pokud je zřejmé, že trestný čin skutečně nastal, lze finanční pomoc poskytnout také tehdy, když bylo trestní řízení odloženo podle § 159a odst. 2 až 4 trestního řádu, pachatel nebyl zjištěn,⁶⁸ nebo došlo k zastavení trestního stíhání z důvodů uvedených v § 172 odst. 1 písm. d) či e) TŘ, případně podle § 172 odst. 2 TŘ.⁶⁹

Peněžitá pomoc od státu nebude oprávněnému žadateli poskytnuta v obligatorně vyjmenovaných případech. Jedná se o oběť, která je spoluobviněným ve společném řízení s dalším obviněným, který jí způsobil nemajetkovou újmu, nebo škodu. Dále je toto právo vyloučeno u oběti, která nedala souhlas s trestním stíháním podle § 163 TŘ., anebo neposkytla potřebnou součinnost orgánům trestního řízení a to tím, že nepodala trestní oznámení bez zbytečného odkladu. Posledním důvodem je situace, kdy oběť využila práva nevypovídat podle § 100 TŘ s odvoláním na svůj blízký poměr k osobě pachatele. Uvedené však neplatí při uplatnění práva nevypovídat z důvodu nebezpečí způsobení trestního stíhání.⁷⁰

⁶⁶ Srov. Grívna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 156.

⁶⁷ Srov. Rozsudek nejvyššího správního soudu ze dne 29.1.2019 sp. Zn. 9 As 423/2018 – 29.

⁶⁸ Srov. Usnesení nejvyššího správního soudu ze dne 16.12.2021 sp. zn. 2 As 334/2019-36.

⁶⁹ Srov. Ustanovení § 26 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ Srov. Grívna T., Šámal P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 163-164.

Výše peněžité pomoci, na kterou má oběť trestného činu nárok, je stanovena na základě podané žádosti, která musí splňovat všechny zákonem předepsané požadavky. Podpora může být přiznána buď jako paušální částka v rozmezí od 10 000 Kč do 200 000 Kč, nebo může odpovídat skutečně doloženým nákladům vzniklým v důsledku trestného činu, přičemž celková výše nesmí přesáhnout 600 000 Kč. O poskytnutí této pomoci rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti, které je vázáno zákonem stanovenými limity. Tyto maximální částky nelze překročit ani v případě, že soud pravomocně uznal vyšší škodu nebo újmu. Účelem této právní úpravy není plné odškodnění, ale pouze částečné zmírnění negativních dopadů trestného činu na oběť, a to v souladu s ZOTČ.⁷¹

Při rozhodování o výši nebo o samotném poskytnutí peněžité pomoci ze strany státu se do úvahy bere několik faktorů souvisejících s konkrétní situací oběti. Stát může tuto podporu přiznat v nižší částce nebo ji zcela odmítnout, a to například s ohledem na materiální poměry žadatele, míru jeho případného spoluzavinění na vzniku škody, či skutečnost, jestli oběť využila všechny právem stanovené možnosti, jak se svého nároku domoci.

Pod výrazem „možnosti uplatnění nároku“ se rozumí kroky, které oběť podnikla, aby dosáhla náhrady škody nebo odstranění nemajetkové újmy, nejčastěji se jedná o připojení se s nárokem přímo v rámci probíhajícího trestního řízení, případně podání samostatné žaloby v civilním soudním procesu.

Je nezbytné, aby byl nárok vždy směřován vůči subjektu, který je odpovědný za způsobenou škodu nebo je ze zákona povinen ji hradit. V určitých případech může tuto povinnost nést jiný subjekt, než osoba přímo odpovědná za škodu, a to například pokud došlo ke vzniku škody v souvislosti s pracovním výkonem pachatele, je povinnou osobou typicky zaměstnavatel, případně pojišťovna, je-li škoda kryta pojištěním.

Takové nastavení systému podporuje odpovědné a systematické uplatňování nároků obětí a zabraňuje tomu, aby stát suploval situace, kdy by mohla být škoda kompenzována jiným způsobem podle platných právních předpisů.⁷²

Správní řízení o přiznání peněžité pomoci oběti trestného činu začíná dnem, kdy Ministerstvo spravedlnosti obdrží žádost žadatele. Ministerstvo je povinno žadateli

⁷¹ Srov. Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 10 As 120/2018-31.

⁷² Srov. Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 171-172.

doručení žádosti písemně potvrdit a zahájit řízení. Žádost je třeba podat nejpozději do dvou let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o vzniku újmy, přičemž absolutní lhůta činí pět let od spáchání trestného činu. Tyto lhůty jsou prekluzivní, protože smyslem peněžité pomoci je překlenout aktuální zhoršenou sociální situaci oběti, a není pravděpodobné, že by její nepříznivé postavení přetrvávalo ještě po pěti letech od události.⁷³ Podání žádosti musí obsahovat všechny zákonem stanovené údaje, například poslední rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, informace o vzniklé škodě, újmě či ušlém příjmu, doklady o majetkových a příjmových poměrech, lékařské zprávy a další dokumenty důležité pro posouzení nároku. Pokud po podání žádosti dojde ke změnám, které mohou ovlivnit rozhodnutí o přiznání nebo výši peněžité pomoci, je žadatel povinen tyto skutečnosti Ministerstvu spravedlnosti bezodkladně oznámit.

Ministerstvo spravedlnosti má povinnost rozhodnout o žádosti o peněžitou pomoc oběti trestného činu do tří měsíců od jejího doručení. Pokud je nutné například nařídít ústní jednání, vyžádat si další informace, provést dožádání nebo zajistit znalecký posudek, může být tato lhůta prodloužena až o 30 dnů, případně o dobu nezbytnou k provedení těchto úkonů. V tomto případě je délka pro vyřízení žádostí často kritizována, oběti se nacházejí v nelehkých životních situacích a pomoc v podobě peněžních prostředků by měla přijít v co možná nejkratší době, avšak v praxi k tomuto dochází podle zprávy zástupce ombudsmana Víta Alexandera Schormjeda jen asi u třetiny podaných žádostí.⁷⁴

Osoba, která splňuje podmínky stanovené v § 23 ZOTČ, může žádat Ministerstvo spravedlnosti o peněžitou pomoc i v situaci, kdy se stala obětí trestného činu v jiném členském státě Evropské unie. V tomto případě Ministerstvo spravedlnosti vystupuje pouze jako asistenční orgán a nerozhoduje o samotném přiznání pomoci. Pokud byl trestný čin spáchán na území České republiky a oběť má trvalý pobyt v jiném členském státě EU, pak Ministerstvo spravedlnosti plní roli rozhodovacího orgánu a rozhoduje o přiznání peněžité pomoci dle platné právní úpravy.⁷⁵

⁷³ Srov. Rozsudek nejvyššího správního soudu ze dne 11.10.2017 6AS 93/2017-20.

⁷⁴ Parlamentní listy tisková zpráva [online] 21.6.2025 dostupné z WWW: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Ombudsman-Zlepsit-postaveni-obeti-trestnych-cinu-zadajicich-o-penezitou-pomoc-od-statu-746268>

⁷⁵ Srov. Gřivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s 188-190.

3.3 Oběť trestného činu v kontextu současné společnosti

Oběť trestného činu není jen právní pojem, ale také sociální a psychologická kategorie odrážející paletu lidských zkušeností, emocí a reakcí na zásah do integrity jednotlivce. Každý člověk může být potenciální obětí bez ohledu na pohlaví, věk, sociální postavení či životní zkušenosti. Jakmile se někdo ocitne v této roli, dostává se do situace, která může zásadně ovlivnit jeho vnímání světa, důvěru v bezpečí i vlastní hodnotu. Podstata oběti tak spočívá v mnohohrstevnatém prožívání újmy, kde se mísí právní nároky, emoční reakce a potřeba společenské podpory.

Základním psychologickým rysem poškození při trestném činu je ztráta pocitu kontroly nad vlastním životem. Trestný čin často přichází nečekaně, mimo plán jednotlivce, a narušuje dosavadní představy o pořádku a předvídatelnosti světa. Tento zásah vede k pocitu bezmoci, nejistoty a ohrožení. Dosavadní jistoty jsou zpochybněny, člověk přestává vnímat svá rozhodnutí jako určující a na jejich místo nastupuje úzkost, strach ze znovuprožití situace a nedůvěra ve spravedlnost okolí.

Pro mnoho obětí je klíčové období krátce po incidentu – typická je fáze „šoku“, ve které jedinec může prožít silné emoce, iracionální strachy nebo dezorganizované jednání. Reakce těla a mysli jsou odrazem přirozené obrany v krizové situaci, jež narušila osobní hranice. Následuje fáze adaptace a dlouhodobější vyrovnání se s důsledky, které mohou zasahovat do každodenního života – od výkyvů nálad přes poruchy spánku až po omezení v kontaktu s okolím.

V psychologickém kontextu je oběť často vystavena různým druhům vnitřních konfliktů. Objevují se pocity viny, studu, hněvu či ponížení, které mohou být doprovázeny sebeobviňováním (například otázkami „mohla jsem tomu zabránit?“, „proč jsem nereagoval jinak?“). Posttraumatická reakce bývá diferencovaná – zatímco v některých případech symptomy spontánně ustupují, u jiných se rozvíjejí až do podoby dlouhodobého vyrovnávání s traumatem, které může vyústit v chronickou úzkost nebo depresivní stavy.

Zásadní místo má v této dynamice fenomén důvěry – nejen důvěry ve své vlastní síly, ale také v instituce a širší společnost. Pokud není oběti poskytnuta dostatečná podpora, vzniká riziko druhotné viktimizace, tedy dalšího zraňování ze strany institucí nebo veřejnosti. Mnoho obětí se vyhýbá komunikaci o svých zkušenostech z důvodu strachu z nepochopení, předsudků či zlehčení jejich bolesti.

Status oběti je v moderní společnosti mnohoznačný. Na jednu stranu existuje velký důraz na ochranu práv obětí, inkluzi a podporu. Na druhou stranu ale setrvávají stereotypy, které mohou vést k podceňování, stigmatizaci nebo bagatelizaci utrpení. Často bývá oběť vnímána optikou vlastní odpovědnosti („proč se ocitl právě on v nebezpečí?“), což vede k tzv. vinění oběti. Tento pohled je nejen nespravedlivý, ale významně prodlužuje proces uzdravování a začlenění zpět do běžného života.

Komunikace s obětí vyžaduje mimořádně citlivý přístup. Klíčové je respektovat její tempo, emocionální stav, úroveň důvěry i osobní hranice. Právě empatie, individualizovaná podpora a transparentní informace představují pilíře účinné pomoci. Společnost má v tomto ohledu povinnost kultivovat bezpečné a otevřené prostředí, které oběť neponechá ve společenském vakuu.

Moderní právní úprava poskytuje oběti trestného činu celou škálu práv – od práva na informace, odbornou psychologickou a právní pomoc až po ochranu soukromí, respekt či zabránění kontaktu s pachatelem.

Skutečný přínos těchto práv ale závisí na jejich využitelnosti v konkrétní situaci, kterou často ovlivňuje fáze trestního řízení, přístup orgánů a informovanost oběti. Mnohdy je účinné uplatnění těchto práv limitováno nedostatkem informací, obavami z komplikovanosti procesu nebo absencí důvěry ve výsledný efekt celého řízení.

Podpůrné mechanismy proto vyžadují komplexní charakter, a to zahrnující sociální, psychologickou, právní i praktickou asistenci. Vedle základních informací je důležité budovat kompetenci oběti rozhodovat o vlastní roli v řízení, možnosti výpovědi, doprovodu důvěrníkem a volby následných kroků. Významným pomocníkem může být i nabídka specializovaných služeb jako například krizová intervence, mediace či pomoc při návratu do pracovního nebo školního prostředí.

Vyrovnání se s rolí oběti představuje jeden z nejnáročnějších aspektů celého prožitku. Oběť postupně prochází několika fázemi, od akutní fáze šoku přes období adaptace až po postupné začlenění zpět do běžného života. Tento proces může být podporován různými faktory. Mezi tyto faktory patří bezpečné prostředí, otevřená komunikace a možnost rozhodnout se, o čem a kdy bude oběť komunikovat. Dalším důležitým faktorem je rodina, přátelé, odborníci, ale i širší komunita hraje zásadní roli v podpoře oběti při návratu do běžného života. Dalším důležitým faktorem je možnost vyjádření. Prostor k vyjádření emocí, zkušeností a potřeb nabízí ventilaci napětí a zvýšení

pocitu sounáležitosti. V poslední řadě je to podpora školených pracovníků jako jsou psychologové, terapeuti, právníci i sociální pracovníci, kteří mohou urychlit zotavení a posílit orientaci ve složitých právních a administrativních otázkách.

Sekundární viktimizace, tedy zraňování vznikající v důsledku nevhodné reakce okolí, stigmatizace nebo bagatelizace prožitku, výrazně komplikuje celý proces uzdravení. Je proto zásadní, aby byla oběť vnímána jako aktivní subjekt s právem na důstojnost a respekt.

Každá oběť je originální osobnost s vlastní historií, hodnotami, limity a způsobem řešení krizových situací. Etika práce s obětí vyžaduje maximální respekt k jejím potřebám a právům. Základním principem je presumpce důvěry, nediskriminace a úcta ke zvláštnostem každého příběhu. Pracovníci (ať už policisté, pracovníci pomáhajících profesí nebo zaměstnanci soudů) mají za úkol nabídnout oběti podporu bez předsudků, se schopností aktivně naslouchat a adaptovat komunikaci na aktuální stav.

Klíčovou součástí je ochrana osobních a citlivých údajů, která přispívá k ochraně před sociálním stigmatem či nevídaným zásahem do soukromí. Důraz je kladen na to, aby byla rozhodnutí prováděná s vědomím komplexních důsledků pro další život oběti a v souladu s jejími přáními a potřebami.

Rostoucí uvědomění společnosti o významu ochrany oběti přináší nové výzvy, které překračují rámec pouhé legislativy. V popředí stojí rozvoj preventivních programů zaměřených na snižování rizika vzniku oběti, osvěta v oblasti práv obětí i včasná intervence. Významně roste i požadavek na mezioborovou spolupráci napříč oblastmi práva, psychologie, sociologie a zdravotnictví.

Současnost ukazuje na potřebu rozšířit výzkum v oblasti potřeb obětí, monitorovat jejich zkušenosti a implementovat inovativní přístupy z různých zemí. V popředí zájmu je další rozšiřování dostupnosti odborné pomoci, kvalitní školení všech účastníků trestního řízení a zajištění dostupných informací pro všechny typy obětí.

Oběť trestného činu bude vždy představovat výzvu pro jednotlivce i společnost, zkoušku lidské solidarity, empatie a spravedlnosti. Ochrana jejích práv, důstojnosti a podpora na cestě k uzdravení by měla být prioritou nejen právních norem, ale i skutečného každodenního života ve společnosti.

4 Uplatnění nároku na náhradu škody

Možnost, aby poškozený v trestním řízení uplatnil nárok na náhradu újmy způsobené trestným činem, patří mezi jeho nejzásadnější práva. Poškozený může žádat jak o kompenzaci majetkové škody, tak o zadostiučinění za nemajetkovou újmu nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Díky institutu adhezního řízení, které probíhá současně s trestním řízením, má poškozený k dispozici efektivní a rychlý způsob, jak svůj nárok uplatnit, aniž by musel zahajovat samostatné občanskoprávní řízení. Výhodou tohoto postupu je, že poškozený není zatížen dalšími procesními povinnostmi a soud může o jeho nároku rozhodnout společně s otázkou viny obžalovaného, což přispívá k hospodárnosti a rychlosti celého řízení.

Kapitola se zaměřuje na zákonné předpoklady, které musí být splněny, aby soud mohl o nároku poškozeného rozhodnout, zejména na včasnost a řádnost podání návrhu. Dále se věnuje jednotlivým druhům uplatňovaných nároků, jejich právnímu zakotvení a specifikům v rámci trestního řízení. Zvláštní pozornost je věnována také problematice rozhodování soudu o nároku, možným překážkám, jako je např. probíhající insolvenční řízení a možnostem odvolání ze strany poškozeného.

Smyslem kapitoly je ukázat, že právo poškozeného na náhradu škody je nejen základním prvkem ochrany jeho práv, ale rovněž nástrojem spravedlivého vypořádání následků trestného činu. Účinné využití tohoto práva může přispět k lepšímu postavení poškozeného a naplnění jeho očekávání vůči spravedlnosti, kterou trestní řízení poskytuje.

4.1 Uplatnění nároku na náhradu škody řádně a včas

Podání návrhu poškozeného v zákonem stanovené lhůtě představuje nezbytný předpoklad pro to, aby soud mohl v trestním řízení projednat jeho požadavek na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v rámci adhezního řízení. Zahájení tohoto řízení je možné pouze na základě návrhu podaného poškozeným nebo jinou oprávněnou osobou; orgány činné v trestním řízení nemohou postupovat z vlastní iniciativy. Možnost podat návrh je časově omezená. Poškozený má možnost svůj nárok uplatnit již při podání trestního oznámení, a to například prostřednictvím protokolu, a v souladu s § 59 odst. 4 TŘ je rovněž vyslechnut ohledně toho, zda žádá, aby soud rozhodl o jeho nároku přímo v trestním řízení. Tímto krokem může poškozený poprvé využít své právo na náhradu vzniklé újmy.

Návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení může poškozený uplatnit nejpozději při hlavním líčení před tím, než soud přistoupí k dokazování. V této fázi řízení je předseda senátu povinen poškozeného vyzvat, aby se k možnosti uplatnění svého nároku vyjádřil. Pokud se poškozený jednání neúčastní, ale jeho návrh je již založen ve spise, soud s ním při rozhodování počítá. Lhůta pro podání návrhu v hlavním líčení je závazná a její zmeškání nelze prominout, ani když soud prvního stupně poškozeného včas neinformuje o konání hlavního líčení. V případě, že se hlavní líčení opakuje – například po zásahu odvolacího nebo dovolacího soudu, po vrácení věci k došetření či při změně složení senátu – má poškozený možnost svůj nárok znovu uplatnit. Pokud však v hlavním líčení dochází pouze k doplnění dokazování, další návrh již podán být nemůže.⁷⁶

Podle § 44 odst. 3 TŘ nelze podat návrh na náhradu škody, jestliže bylo o nároku rozhodnuto v občanskoprávním, nebo jiném řízení. Jestliže poškozený uplatnil nárok v občanskoprávním, nebo jiném řízení a nebylo o něm rozhodnuto, nebrání tato skutečnost možnosti uplatnění nároku v trestním řízení. Adhezní řízení totiž nezná překážku tzv. litispendence.⁷⁷

Při uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v trestním řízení je poškozený povinen svůj požadavek řádně doložit. Návrh musí obsahovat přesně označení, jakého nároku se poškozený domáhá a také konkrétní částku, případně alespoň údaje, ze kterých lze výši nároku jednoznačně určit. V případě nemajetkové újmy je třeba uvést nejen její povahu, ale i požadovanou finanční kompenzaci, například doložením znaleckého posudku nebo lékařské zprávy, která vyčísluje bolestní či jiné související položky. Soud tak může posoudit, zda je uplatněný nárok podložený a v jakém rozsahu jej lze přiznat.⁷⁸

Jestliže poškozený doloží lékařskou zprávu obsahující bodové ohodnocení poškození jeho zdraví a oznámí, že se připojuje s nárokem na náhradu škody, je tak řádně uplatněn nárok požadované náhrady.⁷⁹

⁷⁶ Srov. Usnesení krajského soudu v Plzni 8 To 335/1999 ze dne 6.10.1999.

⁷⁷ Srov. Glatzová A. předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. Trestně právní revue 2012 č. 1 s. 6. [online] 20.11.2024 dostupné z WWW: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgjpxi4s7gfpxgxzw&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>.

⁷⁸ Srov. Žďárek, R., Těšinová, J., Škárová, M., Waltr, R., Púry, F. a kol. Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 80.

⁷⁹ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.5.2016 sp. zn. 25Cdo 5168/2015.

Poškozený je sice povinen důvod a výši nároku prokázat, avšak v trestním řízení má tuto povinnost oproti řízení ve věcech občanskoprávních jednodušší vzhledem k tomu, že OČTŘ jsou povinny z úřední povinnosti (např. § 89 odst. 1 písm. e) TŘ) dokazovat příčnou souvislost mezi jednáním a následkem, které jsou znaky skutkové podstaty trestného činu. Poškozený může při uplatnění svého nároku využít podklady ze spisu a doplnit údaje o škodě či nemajetkové újmě, pokud je jejich výše vyšší, než jak byla původně zjištěna v rámci trestního řízení.

Při uplatnění požadavku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v trestním řízení je nezbytné, aby poškozený svůj nárok směřoval ke konkrétnímu obviněnému. To je zvláště důležité v situacích, kdy je řízení vedeno proti více osobám současně. Je nutné jasně určit, vůči které osobě nebo osobám je nárok uplatňován, protože soud může uložit povinnost k náhradě pouze tomu, kdo byl v návrhu poškozeného výslovně označen. Soud proto nemůže rozhodnout o náhradě škody vůči jiné osobě, než vůči které byl požadavek v řízení konkrétně uplatněn.⁸⁰

4.2 Náhrada škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení

Náhrada majetkové škody

Majetkovou škodou je skutečně vzniklá škoda, kterou lze vyjádřit v penězích, ušlý zisk nebo průměrný zisk podle § 380 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. (dále jen ObchZ). V případě, že trestný čin způsobil újmu na majetku, je třeba v trestním řízení posuzovat, zda daná škoda přímo souvisí s tímto protiprávním jednáním. Za škodu se v této souvislosti považují nejen samotné ztráty na majetku, ale také výdaje poškozeného, které byly nutné ke zmírnění následků škodné události, k přesnému stanovení rozsahu škody, případně k navrácení věci do původního stavu. V rámci trestního procesu je poškozený povinen vyjádřit hodnotu utrpěné škody v peněžní formě. To odlišuje trestní řízení od občanskoprávního procesu, kde je běžné preferovat naturální restituci, tedy obnovení původního stavu místo peněžní kompenzace. Dále je důležité podotknout, že částka, kterou poškozený v adhezním řízení požaduje, nemusí být shodná s hodnotou škody významnou z hlediska právní kvalifikace trestného činu. V rámci svého nároku má navíc poškozený možnost žádat také o ušlý zisk – například tehdy, pokud mu vznikla újma v důsledku nemožnosti užívat věc, která byla odcizena či poškozena pachatelem.

⁸⁰ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2016 8 Tdo 1327/2016.

Za majetkovou škodu lze považovat i dlužné výživné, a to, pokud se jedná o trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku. „V takovém případě lze dlužné výživné uplatnit jako nárok na náhradu majetkové újmy i v adhezním řízení a případně jej od 1. 1. 2018 uspokojit i z majetkové trestní sankce uložené pachateli.“⁸¹ Dlužné výživné nebylo v předchozí úpravě považováno za majetkovou škodu způsobenou trestným činem.⁸² Touto úpravou tak došlo k zesílení postavení poškozeného v trestním řízení.

Náklady, které poškozenému vzniknou například pořízením znaleckého posudku předkládaného jako důkaz nebo využitím služeb zmocněnce, se nepovažují za škodu způsobenou trestným činem. Tyto výdaje nespádají mezi škody přímo vzniklé v důsledku trestné činnosti. Poškozený má však možnost požadovat jejich úhradu podle § 154 TR, který upravuje náhradu nákladů spojených s účastí v trestním řízení.⁸³

Nezaplacená daň státu je v trestním řízení u trestného činu zkrácení daně škodou, stát ji však zpravidla nemůže uplatňovat v adhezním řízení, neboť nepředstavuje soukromoprávní zisk, který by mohl státu ujít a nárok státu není nárokem na náhradu škody.⁸⁴

Náhrada nemajetkové újmy

V trestním řízení nebylo možné rozhodovat o náhradě nemajetkové újmy, rozhodovalo se jen o náhradě majetkové škody způsobené trestným činem. Novelou trestního řádu č. 181/2011 Sb. s účinností od 1. července 2011 byla zavedena možnost uplatnit i nárok na náhradu nemajetkové újmy (jen v penězích) a vydání bezdůvodného obohacení, které bylo získáno trestným činem.⁸⁵ Nemajetkovou újmou se rozumí zásah do integrity člověka, například zásah do práva na život, důstojnost, soukromí, způsobení újmy na zdraví a podobně. Jedná se o újmu, která se velmi těžko vyčísluje v penězích, jelikož újmu nelze přesně změřit či spočítat. Náhrada nemajetkové újmy má být určitou satisfakcí a jejím cílem je zmírnit negativní dopad trestného činu na poškozeného. Při

⁸¹ doc. JUDr. Tomáš Grívná, Ph.D., prof. JUDr. Helena Válková, CSc., Trestně právní revue, Praha 2017, vydání 9/2017 s. 195, [on-line] 28.4.2025 dostupné z WWW: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxi4s7hfpngxzrhe2wc&refSource=search&ols=Trestn%C4%9B%20pr%C3%A1vn%C3%AD%20revue,%20Praha%202017,%20vyd%C3%A1n%C3%AD&searchScope=all&searchType=normal>

⁸² Srov. Usnesení okresní soudu v Českých Budějovicích ze dne 21.2.1996 sp. zn. 3 To 108/96.

⁸³ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 6 Tdo 992/2014.

⁸⁴ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3100/2016.

⁸⁵ Srov. Žďárek, R., Těšinová, J., Škárová, M., Waltr, R., Púry, F. a kol. Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s 70-71.

stanovení výše nemajetkové újmy v adhezním řízení postupuje trestní soud podle všech ustanovení občanskoprávních předpisů o odpovědnosti za škodu. V občanském zákoníku není určen přesný postup pro stanovení výše odškodného, neboť každý jednotlivý zásah do práv osob, kterým byla újma způsobena, je potřeba individualizovat. V rámci soudní praxe došlo k vymezení základních kritérií pro vyčíslení nemajetkové újmy, kde mimo jiné Ústavní soud uvedl, že důležitým aspektem pro určení výše nemajetkové újmy, je to, aby její výše odrážela obecně představy o spravedlnosti. Soudy tak vycházejí mimo jiné i z výše, která byla poškozenému přiznána v obdobném případě.⁸⁶

Vydání bezdůvodného obohacení

Možnost žádat v trestním řízení o vydání bezdůvodného obohacení byla pro poškozené zavedena novelou účinnou od roku 2011. Zařazení tohoto institutu mělo za cíl posílit postavení poškozeného a rozšířit prostředky, kterými může zmírnit následky trestného činu. Bezdůvodné obohacení představuje situaci, kdy pachatel získal majetkový prospěch na úkor poškozeného, aniž by k tomu měl oprávněný důvod. Vydání bezdůvodného obohacení je v trestním řízení vnímáno jako subsidiární nárok vedle náhrady škody. Na rozdíl od náhrady škody nemusí být plnění vždy vyjádřeno v penězích, protože pachatel je povinen vrátit to, co získal na úkor poškozeného. Typickými příklady jsou neoprávněné užívání cizí věci, porušování autorských práv, podvodné čerpání sociálních dávek nebo výnosy z pronájmu věci, kterou pachatel užíval bez právního důvodu. Částka, kterou je pachatel povinen vydat jako bezdůvodné obohacení, se stanovuje bez ohledu na náklady, které vynaložil na získání nebo správu takového majetku. Smyslem této právní úpravy je zajistit, aby pachatel přišel o veškerý neoprávněný prospěch, který trestným činem nabyt.⁸⁷

4.3 Rozhodování o nároku

Přiznání nároku

Jestliže poškozený podá svůj návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně a v zákonem stanovené lhůtě, soud může tento nárok uznat buď v odsuzujícím rozsudku podle § 228 TŘ, nebo prostřednictvím trestního příkazu podle § 314f odst. 1 písm. e) téhož zákona. V odůvodněných případech je soud oprávněn rozhodnout, že nárok bude uspokojen formou splátek, přičemž stanoví jejich výši i termíny splatnosti (§ 228 odst. 3 TŘ). Pro přiznání nároku je nezbytné, aby újma

⁸⁶ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 22.12.2015 sp. zn. ÚS 2844/14.

⁸⁷ Srov. Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 701-702.

byla způsobena trestným činem a obžalovaný byl uznán vinným. Pokud jsou splněny všechny zákonné podmínky, soud je povinen o nároku poškozeného rozhodnout a neměl by jej bezdůvodně odkazovat na jiné řízení, například občanskoprávní. V případě, že poškozený nepředloží všechny potřebné podklady pro rozhodnutí, soud mu stanoví způsob jejich doplnění a poskytne přiměřenou lhůtu. Tento postup však soud volí pouze tehdy, pokud tím nedojde k neodůvodněnému prodloužení trestního řízení.

Pokud poškozený podá svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení řádně a včas, soud může o tomto nároku rozhodnout v odsuzujícím rozsudku podle § 228 TŘ nebo v trestním příkazu podle § 314f odst. 1 písm. e) TŘ. V případě, že je návrh poškozeného důvodným a obžalovaný byl uznán vinným, soud může požadovaný nárok přiznat buď v plné výši, nebo pouze částečně. Pokud nejsou k rozhodnutí o zbytku nároku dostatečné podklady, může soud odkázat poškozeného s nevyřízenou částí nároku na občanskoprávní řízení nebo jiné řízení před příslušným orgánem. Stejný postup soud zvolí i tehdy, když o celém nároku rozhodnout nelze. Soud je povinen o řádně a včas uplatněném nároku poškozeného rozhodnout ve výrokové části rozsudku. Výjimkou je situace, kdy soud rozhodne usnesením podle § 206 odst. 4 TŘ a poškozeného nepřipustí k hlavnímu líčení, přičemž zároveň určí, že poškozený nemůže v trestním řízení svůj nárok uplatnit.⁸⁸ V rozhodnutí o nároku poškozeného by mohla být překážka, a to zahájení insolvenčního řízení, jelikož podle platné judikatury nelze po dobu trvání úpadku obviněnému uložit povinnost k náhradě vzniklé škody, protože insolvenční zákon je ve vztahu k trestnímu řádu *lex specialis*.⁸⁹

Soud může rozhodnout o tom, že poškozený bude se svým nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odkázán na občanskoprávní řízení nebo na jiné příslušné řízení tehdy, pokud nejsou k dispozici dostatečné důkazy potřebné k posouzení tohoto nároku, případně by bylo nutné provádět rozsáhlé dokazování, které by podstatně prodloužilo trestní řízení. V takových případech je tedy vhodnější, aby se otázka náhrady řešila v samostatném řízení před civilním soudem, nebo jiným oprávněným orgánem. V případě, že soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních s jeho uplatňovaným nárokem, ať v celém rozsahu,

⁸⁸ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 1039.

⁸⁹ Srov. Nejvyšší soud sp. zn. 7 Tz 83/2019 ze dne 3. 12. 2019.

nebo s jeho částí, nejedná se o věc pravomocně rozsouzenou a lze jí v občanskoprávním řízení znovu projednat, a to, aniž by byl občanskoprávní soud rozhodnutím vázán.⁹⁰

Poškozený má právo obdržet do vlastních rukou opis rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o jeho nároku, případně je tento rozsudek doručen jeho zmocněnci. Pokud poškozený nesouhlasí s výrokem o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, může proti této části rozsudku podat odvolání. Podle § 246 TŘ lze odvoláním napadnout rozsudek například v případě, že výrok o náhradě újmy je nesprávný, chybí, nebo pokud došlo k procesnímu pochybení, které mohlo ovlivnit správnost rozhodnutí. V případech, kdy je trestní věc rozhodována trestním příkazem, měl by soudce v rámci tohoto rozhodnutí zohlednit i včasné a řádně podaný návrh poškozeného na náhradu škody, újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Pokud samosoudce v rámci trestního příkazu takové rozhodnutí neučiní, nemá poškozený právo proti takovému rozhodnutí podat odpor. V soudní praxi k takové situaci dochází a poškozený je i přes skutečnost, že došlo k porušení práva na soudní ochranu, odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.⁹¹

Možnost poškozeného uplatnit v trestním řízení nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení je nejen právním institutem, ale také důležitým nástrojem spravedlnosti. Právě prostřednictvím tohoto institutu může být poškozenému poskytnuta satisfakce a alespoň částečně zmírněny následky trestného činu. Úspěšné uplatnění nároku však závisí na znalosti práv, správném postupu a často i na ochotě orgánů činných v trestním řízení poskytovat potřebnou součinnost. Zajištění efektivní ochrany těchto práv je proto trvalou výzvou a vyžaduje nejen kvalitní legislativu, ale i odpovědný přístup všech aktérů trestního řízení.

4.4 Komplexní role poškozeného při uplatňování nároku na náhradu škody

V moderní české justici postavení poškozeného získalo dynamický rozměr, který daleko přesahuje pouhé konstatování procesních práv v zákoně. Práce s poškozeným v trestním řízení je výzvou nejen pro orgány činné v trestním řízení, ale i pro širokou společnost, která má zásadní vliv na to, zda se z teorie stane skutečná ochrana práv a důstojnosti člověka, jemuž bylo ublíženo.

⁹⁰ Srov. Usnesení nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1689/2017 ze dne 25.5.2017.

⁹¹ Srov. Nález ústavního soudu sp. zn. III ÚS 2916/15 ze dne 28.2.2017.

Profesní zkušenosti potvrzují, že skutečná realizace práv poškozeného je podmíněna nejen administrativně správnými postupy, ale zejména kvalitní komunikací, přístupem a morálními hodnotami všech aktérů trestního řízení. Práce s poškozenými vyžaduje zvlášť v případech závažných osobních křivd nebo citelných finančních ztrát citlivý, informovaný a individuálně zaměřený přístup.

Zapojení poškozeného do procesu a jeho motivace

Jedním z klíčových aspektů, který je často v pozadí odborných textů, je motivace poškozeného vůbec vstoupit do trestního řízení a aktivně využívat svá práva. Praxe ukazuje, že tato osoba často váhá mezi potřebou získat satisfakci, trestem pro pachatele a osobním smířením. Jednotlivé priority se liší podle charakteru trestného činu, povahy utrpěné újmy, ale i například věku, vzdělání, dosavadní životní zkušenosti nebo podpory ze strany rodiny a okolí.

Vnitřní motivace osob dotčených trestným činem bývá podstatným hnacím motorem i pro efektivitu trestního procesu. Pokud jsou tyto osoby aktivní, významně přispívají nejen objasnění skutečností celého případu, ale mohou ovlivnit i rozsah a způsob rozhodování soudu, zejména v otázkách náhrady škody a procesní strategie.

Pro poškozeného není uplatnění nároku na náhradu škody pouze administrativním krokem. Často jde o první reálnou možnost získat alespoň dílčí satisfakci, která přímo navazuje na zkušenost s nespravedlností. Očekává nejen finanční kompenzaci, ale i veřejné uznání újmy, která mu byla způsobena. Motivace vstoupit do trestního řízení s návrhem je vázaná na vnitřní potřeby uzavření bolestivé životní kapitoly i na odhodlání aktivně ovlivnit životní podmínky v budoucnu.

Významnou roli hraje nejen povědomí o svých právech, ale také úroveň podpory a komunikace s profesními aktéry řízení. Důvěra v to, že jejich návrh bude skutečně brán vážně, představuje někdy zásadní moment rozhodnutí podat návrh, či rezignovat. Oběti často vstupují do procesu s očekáváním, že nárok bude nejen formálně projednán, ale i reálně uznán a vymožen. Tato očekávání je však třeba držet v realistickém mantinelu, jelikož samotné rozhodnutí soudu o přiznání nároku nezaručuje jeho okamžité naplnění v praxi.

Jakkoliv může právní rámec působit jako jednoznačný, realita přináší řadu bariér. První překážkou bývá často složitost samotného podání návrhu a absence odborné pomoci. Není výjimkou, že poškozený nedokáže správně určit rozsah svých nároků, nebo

podcení nutnost doložit nárok dostačujícími důkazy či znaleckými posudky. Dalšími komplikacemi jsou situace, kdy je třeba složitějšího dokazování, které by trestní řízení neúměrně prodloužilo a soud tudíž odkáže poškozeného na občanskoprávní řízení.

Právě zde je naráženo na limity systému, a to rozhodnutí o odkázání na civilní řízení, což znamená nutnost vést další spor a to často v prostředí, kde už není k dispozici ucelený spis trestního řízení a důkazní břemeno zčásti či zcela spočívá na poškozeném. Zvláště zranitelné skupiny poškozených (obětí) pak mohou rezignovat na domáhání se svých nároků už z důvodu vyčerpání, finančních překážek nebo strachu z opakovaného prožívání traumatizující události.

Správné a smysluplné uplatnění nároku na náhradu škody má několik vrstev. Kromě okamžitých materiálních dopadů na život oběti zde hraje roli celospolečenský význam, zejména schopnost systému nabízet férové a funkční nástroje, které aktivně chrání, uznávají a přispívají k obnově důvěry ve spravedlnost. Důsledné projednávání nároků, důraz na poučení a individuální přístup jsou zároveň prevencí sekundární viktimizace, jejímž rizikem je další znevýhodňování poškozených během soudního řízení.

Na druhé straně lze pozorovat i subjektivní polohu, kde uplatněním nároku získává oběť pocit vlastního angažmá, možnost otevřeně a kontrolovaně vypovědět vlastní zkušenost s následky trestného činu a ovlivnit své vyrovnání s celou situací. Tato seberealizace je nedílnou součástí procesu znovuzískávání kontroly nad svým životem.

Shrnutí možnosti uplatnění nároku poškozeného

Cesta k plnému naplnění práva poškozených na náhradu škody nekončí ani rozsudkem soudu, ani vydáním exekučního titulu. Výzvou zůstává efektivní vymahatelnost a schopnost orgánů poskytovat obětem kontinuální servis a to již od prvotního podání návrhu, až po samotnou realizaci přiznaného nároku. K tomu je nezbytné posilovat vzdělání praktiků, zkvalitňovat komunikační kanály a včasnou podporu, stejně jako rozšiřovat možnosti spolupráce s nezávislými poradnami a specializovanými odborníky.

Důležitý je i důraz na zkvalitnění mechanismů, které umožní osobám z různých socioekonomických skupin překonat nejčastější překážky. Patří sem bezplatné právní poradenství, prevence duplicitních a neefektivních řízení nebo využití moderních

informačních technologií pro zpřístupnění procesních informací všem, nejen úzké skupině právně gramotných osob.

Podkapitola důkladně reflektuje nejen podstatu a mechaniku uplatnění nároku na náhradu škody, ale především dynamiku role poškozeného v prostředí soudního řízení. Jde o oblast, jejíž kvalita a efektivita rozhodují o tom, zda bude poškozený opravdu chráněn, respektován a uznán jako plnohodnotný aktér v trestněprávním procesu. Plné využití procesních možností závisí nejen na ochotě poškozeného, ale i na lidském a empatickém přístupu všech účastníků řízení.

Samotné posílení postavení poškozeného přesahuje kategorii materiálního odškodnění, je to především cesta k celospolečenské spravedlnosti, pro kterou nárok na náhradu škody představuje symbol i konkrétní nástroj skutečné pomoci. Odpovědným přístupem všech zúčastněných lze naplnit nejen požadavky zákona, ale i etický rozměr spravedlnosti, kterému nad rámec paragrafů dominuje potřeba uznání a podpory člověka, jenž čelil zásahu do svých základních práv a potřeb.

5 Pomoc obětem trestných činů

Pomoc obětem trestných činů tvoří nedílnou součást moderního systému trestního práva a trestní politiky demokratického právního státu. Trestný čin nezpůsobuje pouze újmu právní, ale zanechává často hluboké stopy v psychickém, sociálním i ekonomickém životě obětí. V reakci na tuto skutečnost vznikla vedle trestního postihu pachatele i samostatná oblast ochrany a podpory obětí, jejímž cílem je zmírnění negativních důsledků trestné činnosti a snížení rizika tzv. sekundární viktimizace.

Kapitola se zaměřuje na formy a prostředky, jimiž je obětem poskytována pomoc v České republice. Pozornost je věnována jak legislativnímu rámci, který je zakotven především v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (ZOTČ), tak i praktickému fungování systému pomoci. Významným nástrojem zajišťujícím přístup k pomoci je Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti. Dále jsou v této kapitole představeny hlavní organizace, které obětem poskytují právní, psychologickou a sociální podporu, ať již na profesionální nebo dobrovolnické bázi.

Cílem této části práce je poukázat na praktický význam systémové pomoci obětem, zhodnotit její dostupnost, strukturu a efektivitu, a zároveň identifikovat potenciální nedostatky, které mohou ovlivnit skutečný přístup obětí k právům, jež jim právní řád garantuje. Právě kvalitní a dostupná pomoc představuje klíčový předpoklad pro to, aby se oběť dokázala s následky trestného činu vyrovnat a znovu se plnohodnotně zařadila do běžného života.

5.1 Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů

Trestný čin způsobí oběti většinou velký zásah do běžného způsobu života. Poskytnutí pomoci oběti trestného činu včas a správně je velmi důležité pro další vývoj oběti. Z psychologického hlediska je cílem pomoci, aby se oběť trestného činu stala „přeživším“ a dokázala s traumatizujícím zážitkem nejen žít, ale aby získala pocit kontroly a důvěry ve vlastní moc.⁹²

Pro oběti trestných činů je důležitá i forma tzv. laické pomoci, protože oběť se velmi často díky nejbližšímu okolí (rodině, přátelům) obrátí na orgány činné v trestním řízení a podá oznámení o spáchání trestného činu, protože najde v osobě blízké oporu

⁹² Srov. L. Čírtková Policejní psychologie 2. rozšířené vydání, vyd. A. Čeněk s.r.o., Plzeň 2015, s. 234–234.

a odvahu tento nelehký krok učinit. Z tohoto úhlu pohledu je důležité vnést do povědomí laické veřejnosti některé způsoby zacházení s oběťmi trestných činů, aby se nebály udělat potřebné kroky a začaly řešit například domácí násilí a jiné trestné činy, které nemusejí vyjít hned najevo a bez oznámení by se o nich orgány činné v trestním řízení jen velmi těžko dozvěděly.⁹³

Oběť může při hledání pomoci využít i registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který vznikl podle ZOTČ. Tento registr spravuje Ministerstvo spravedlnosti a je veřejně dostupný na adrese <https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>. Oběť může při hledání vhodné pomoci využít veřejně dostupný registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti. Prostřednictvím tohoto online nástroje lze vyhledávat poskytovatele podle názvu, typu nabízené sociální služby i podle okresu, kde působí. U jednotlivých registrovaných subjektů jsou uvedeny informace o druhu a rozsahu poskytované pomoci. Pokud chce organizace žádat o zařazení do tohoto registru a zároveň usiluje o státní dotaci, musí splnit podmínku akreditace pro poskytování právních informací nebo realizaci restorativních programů, jak stanoví ZOTČ. Registr představuje důležitý prvek systému rovného přístupu k pomoci – snižuje riziko, že by se oběť obrátila na neodborné nebo nevhodné poskytovatele služeb. V praxi však přetrvává problém nízké informovanosti: mnoho obětí o existenci registru neví nebo se v něm nedokáže samostatně zorientovat. To ukazuje na potřebu zlepšit šíření informací, například prostřednictvím automatického poučení oběti o této možnosti již při prvním kontaktu s policií nebo jiným orgánem činným v trestním řízení.

Právní pomoc v trestním řízení může za úplatu poskytovat pouze advokát, který má nárok na odměnu za své služby. Skutečnost, že advokátní zastoupení je zpoplatněné, může představovat pro oběť trestného činu určitou překážku a v některých případech i znevýhodnění. Pokud poškozený splní podmínky uvedené v § 51a trestního řádu a doloží svou nemajetnost, může požádat, aby mu byl ustanoven zmocněnec, který jej bude v trestním řízení zastupovat bezplatně nebo za sníženou odměnu. Toto právo na právní zastoupení na náklady státu je pro nemajetného poškozeného obdobou práva, které

⁹³ Srov. L. Čírtková a P. Vitoušová, *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, Grada 2007, s 126-128.

má v trestním řízení i obviněný v případě, že nemá dostatek prostředků na úhradu právní pomoci.⁹⁴

Podle ZOTČ má oběť nárok na odbornou pomoc, ale bezplatná pomoc je poskytnuta podle § 5 ZOTČ jen zvláště zranitelné oběti, a to v rozsahu, který je omezený a nebývá pro oběť dostatečný.⁹⁵ Subjekty, které poskytují obětem psychologické, nebo sociální poradenství, mohou žádat o dotaci ze státního rozpočtu, jen podle zákona o poskytování sociálních služeb. Těmto subjektům ZOTČ neukládá povinnost zapsat se do registru, ale jejich zapsání výrazně zvyšuje pravděpodobnost, že se o nich oběť dozví a využije jejich služby. „*Platná právní úprava zákona o sociálních službách nadto již nyní ukládá povinnosti těmto subjektům pro případ, že nejsou schopny konkrétní službu oběti nabídnout, aby ji informovaly o jiných vhodných poskytovatelích.*“⁹⁶ Cílem registru je pomoc oběti najít odborného poskytovatele pomoci v místě bydliště.

5.2 Role a význam Probační a mediační služby v pomoci obětem trestných činů

Probační a mediační služba (dále jen PMS) představuje zásadní instituci v rámci českého trestního systému, která se dlouhodobě věnuje podpoře osob poškozených trestnou činností a zajišťuje také zprostředkování kontaktu mezi obětí a pachatelem. Její činnost pokrývá celé trestní řízení a zaměřuje se nejen na pomoc obětem s uplatněním jejich práv, ale také na obnovu narušených vztahů a snižování negativních dopadů trestných činů na život oběti.

Probační a mediační služba v České republice představuje významný pilíř v podpoře osob, které se staly oběťmi trestné činnosti. Její činnost se neomezuje pouze na práci s pachateli, ale zahrnuje také aktivní zapojení do procesu obnovy narušených vztahů a podpory poškozených. Specifickým rysem PMS je důraz na tzv. restorativní přístup, který staví na dobrovolné spolupráci mezi obětí a pachatelem s cílem dosáhnout nejen materiální satisfakce, ale i vnitřního smíření a obnovení pocitu bezpečí.

Jedním z klíčových nástrojů je mediace, která probíhá za účasti kvalifikovaného prostředníka. Tento proces umožňuje oběti bezpečně vyjádřit své potřeby, obavy

⁹⁴ Srov. Jiří Jelínek a kol. trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 9. vydání, Praha, vyd. Leges, 2022, s. 715.

⁹⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online] 12.6.2025, dostupné z WWW: <https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>

⁹⁶ Grivna T., Šámal, P., Válková, H. a kol., Oběti trestných činů. Komentář 2. vydání. Praha C. H. Beck 2020, s. 195.

i očekávání bez tlaku soudního prostředí. Výsledkem může být rychlejší vypořádání újmy, hlubší pocit spravedlnosti a v mnoha případech i snížení pravděpodobnosti opakování trestné činnosti ze strany pachatele.

PMS poskytuje obětem trestných činů široké spektrum služeb, které zahrnují zejména psychosociální podporu, právní informace a asistenci při uplatnění nároků na náhradu škody nebo nemajetkové újmy. Klíčovou roli hraje také zprostředkování mediace mezi obětí a pachatelem, která může přispět k vyrovnání se s následky trestného činu a k obnovení pocitu spravedlnosti. Služby PMS jsou dostupné na všech jejích střediscích v České republice, což zajišťuje dobrou dostupnost pomoci pro oběti v různých regionech.

Praxe PMS ukazuje, že efektivní pomoc obětem vyžaduje individuální přístup, který zohledňuje specifické potřeby každé osoby. Probační úředníci poskytují nejen základní právní informace, ale také podporu při řešení majetkových i nemajetkových nároků a motivují pachatele k převzetí odpovědnosti za způsobenou újmu. PMS se rovněž podílí na realizaci inovativních projektů zaměřených na prevenci další viktimizace a podporu obětí v obtížných životních situacích, například projekty „Proč zrovna já?“.⁹⁷

Jedním z významných nástrojů PMS je mediace, která umožňuje oběti a pachateli bezpečně komunikovat a hledat řešení, které by vedlo k nápravě způsobené újmy. Mediace může přispět k uzavření dohody o náhradě škody nebo omluvě, což bývá pro oběť často důležitější než samotné potrestání pachatele. Restorativní programy, které PMS nabízí, jsou zaměřeny na obnovu vztahů mezi obětí, pachatelem a komunitou a podporují aktivní účast oběti na řešení následků trestného činu.

PMS úzce spolupracuje s dalšími organizacemi a institucemi, které poskytují pomoc obětem trestných činů, včetně neziskových organizací, advokátů, psychologů a sociálních pracovníků. Tato mezioborová spolupráce je zásadní pro zajištění komplexní podpory oběti a pro efektivní naplňování jejích potřeb.

Zkušenosti ukazují, že zapojení PMS do řešení situace oběti přispívá k lepšímu zvládnutí následků trestné činnosti, snižuje riziko sekundární viktimizace a podporuje oběť v návratu do běžného života. Důraz na individuální přístup, citlivou komunikaci

⁹⁷ Srov. Evaluate projektu, proč zrovna já? II – probační a mediační služba, 2020 [online] 3.6.2025 dostupné z WWW: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_PZJII_evaluacni_zprava_zaver_200820.pdf

a nabídku inovativních programů je doporučován jako dobrá praxe i pro další subjekty pracující s oběťmi trestných činů.⁹⁸

5.3 Organizace zabývající se pomocí obětem trestných činů

Na území České republiky působí řada organizací, které se specializují na poskytování pomoci obětem trestných činů. Tyto organizace nabízejí širokou škálu služeb od právního a psychologického poradenství až po specializovanou pomoc určitým skupinám obětí. Financování organizací poskytujících pomoc obětem trestných činů je založeno na kombinaci veřejných a soukromých zdrojů. Základním zákonem upravujícím financování těchto organizací je zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech.⁹⁹

Neziskové organizace se v České republice staly nedílnou součástí systému podpory obětí trestných činů a významně doplňují činnost státních institucí. Jejich hlavním přínosem je schopnost pružně reagovat na individuální potřeby každé oběti a nabídnout široké spektrum služeb, které zahrnují nejen právní poradenství a psychologickou podporu, ale také praktickou asistenci při jednáních s úřady či soudy.

Tyto organizace často poskytují bezpečný prostor, kde se oběť může svěřit se svými zkušenostmi a získat potřebné informace bez obav z odsouzení nebo nepochopení. Kromě toho zajišťují doprovod na policii, k soudu nebo při dalších úředních úkonech, což může výrazně snížit stres a nejistotu spojenou s těmito situacemi. Důležitou součástí jejich práce je také osvěta a prevence, kdy se snaží zvyšovat povědomí veřejnosti o právech obětí a možnostech dostupné pomoci.

Mezi nejznámější patří celostátně působící nezisková organizace Bílý kruh bezpečí (dále jen BKB), která byla založena v roce 1991 a poskytuje bezplatnou pomoc všem obětem trestných činů. Tato organizace nabízí sociálně-právní poradenství, psychologickou a emocionální podporu obětem, svědkům trestných činů a pozůstalým po obětech. Organizace má osm poraden po celé České republice a poskytuje své služby prostřednictvím týmů odborníků z oblasti práva, sociálních služeb, zdravotnictví a psychologie.¹⁰⁰

⁹⁸ Srov. Čírtková L. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Grada 2007 s. 121-125.

⁹⁹ Srov. § 7 zák. č. 218/2000 Sb. Zákon o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (účinné znění od 19.2.2025)

¹⁰⁰ Srov. Webové stránky bílý kruh bezpečí [online] 6.6.2025 dostupné z WWW: www.bkb.cz

Další organizací, na kterou se může oběť obrátit, se jmenuje Organizace Člověk v tísni, která se zaměřuje zejména na poskytování právních informací obětem trestných činů jako je ublížení na zdraví, neposkytnutí první pomoci, omezování osobní svobody, loupež, vydírání, porušování domovní svobody, pomluva, znásilnění a další. Tato služba je akreditována Ministerstvem spravedlnosti, což mimo jiné dokládá její odbornou úroveň.¹⁰¹

V roce 2016 vznikla Asociace organizací poskytující pomoc obětem trestných činů, z.s., která sdružila odborné poskytovatele služeb obětem trestných činů v rezortu ministerstva spravedlnosti. Mezi touto organizací a Policejním prezidiem vznikla v roce 2023 kolektivní formalizace spolupráce, kde jsou prosazovány zejména zájmy obětí trestných činů. Mezi subjekty, které jsou v uvedené asociaci, patří například centrum pro osoby ohrožené domácím násilím – Acorus, které poskytuje azylový dům, krizovou pomoc, odborné sociální poradenství, právní informace a pomoc dětem. Centrum Locika, které se specializuje na odbornou péči pro děti, které zažily domácí násilí. Dětské krizové centrum specializující se na ohrožené děti domácím násilím a prevenci před negativními dopady trestných činů na děti. Mezi další významné subjekty patří In Iustitia, která je zakládající členskou organizací uvedené asociace. Nestátní nezisková organizace Persefona, která nabízí pomoc obětem trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a další služby jako například program na zvládání agrese. Společnost proFem se stejným zaměřením jako předchozí subjekty, dále neziskové organizace Prosapia, zú., Rozkoš bez Rizika, z.s. a krizové centrum Theia.¹⁰²

5.4 Mezinárodní rámec pomoci obětem trestných činů

Otázka ochrany obětí trestných činů se netýká pouze vnitrostátní úpravy, ale je zakotvena i v řadě mezinárodních a evropských právních předpisů, které stanovují minimální standardy ochrany obětí. Tyto dokumenty zavazují členské státy nejen k implementaci určitých právních institutů, ale i ke kultivaci přístupu k obětem v trestním řízení.

Zásadním dokumentem je Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se stanoví minimální normy v oblasti práv, podpory a ochrany obětí trestných činů a kterou jsou členské státy povinny implementovat do

¹⁰¹ Srov. Webové stránky Člověk v tísni [online] 6.6.2025 dostupné z WWW: www.clovekv tisni.cz

¹⁰² Srov. Článek aktualit [online] 19.3.2025 dostupné z WWW: https://www.ditekrize.cz/2024/09/selhani-statni-podpory-ohrozuje-obeti-trestnych-cinu/#_ftn2

svých právních rádu. Česká republika reagovala přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který ve značné míře odpovídá požadavkům směrnice. Směrnice stanoví zásady rovného zacházení, individuálního posouzení potřeb obětí, přístupu k podpůrným službám bez ohledu na podání trestního oznámení, i ochrany obětí před druhotnou viktimizací.¹⁰³

Dále lze poukázat na závazky vyplývající z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP). Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) vyplývá, že členské státy mají povinnost zajistit účinné vyšetřování v případě porušení práva na život (čl. 2 EÚLP), zákazu mučení (čl. 3 EÚLP) či práva na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP). ESLP opakovaně zdůraznil, že nečinnost nebo nedostatečná reakce státních orgánů může představovat samostatné porušení práv obětí. V tomto smyslu byl např. v rozsudku Opuz proti Turecku (č. 33401/02) státu vytknut nedostatečný zásah v případě domácího násilí, což vedlo k tragickému vyústění.¹⁰⁴

Speciální důraz na ochranu obětí genderově podmíněného a domácího násilí klade Istanbulská úmluva – Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí z roku 2011.¹⁰⁵ Česká republika tuto úmluvu sice dosud neratifikovala, přesto se její obsah odráží v některých právních institutech českého práva. Úmluva vyzývá státy, aby přijaly účinné právní a institucionální rámce pro prevenci, ochranu obětí, stíhání pachatelů a integrovaný přístup k pomoci – včetně krizových center, psychologické pomoci, právního zastoupení a školení odborníků.

Kromě těchto klíčových dokumentů se otázka ochrany obětí objevuje i v dalších právních nástrojích OSN – zejména Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití pravomoci (1985), která uznává právo obětí na přístup ke spravedlnosti, náhradu újmy, pomoc a respekt. Mezinárodní standardy zdůrazňují, že oběť není pouhým prostředkem k objasnění trestné činnosti, ale subjektem s vlastním právním postavením a potřebami, které mají být aktivně a citlivě naplňovány.¹⁰⁶

¹⁰³ Směrnice evropského parlamentu a rady 2012/19/EU [online] 19.3.2025 dostupné z WWW: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32012L0029>

¹⁰⁴ Analýza rozsudku Evropského soudu pro lidská práva: paní Opuz vs. Turecko, [online] 18.6.2025 dostupný z WWW: <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/human-rights/analysis-of-the-echr-judgment-in-opuz-v-turkey-6831.php>

¹⁰⁵ Srov. Istanbulská úmluva dostupná [online] 18.6.2025 dostupné z WWW: <https://tradicni-rodina.cz/wp-content/uploads/2023/06/Kompletni-text-cele-Istanbulske-umluvy-v-ceskem-jazyce.pdf>

¹⁰⁶ Srov. ČAPEK, Jan: Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Komentář s judikaturou. Praha: Linde, 2010, s. 401-407.

6 Vyhodnocení dotazníkového šetření

6.1 Stanovení hypotézy

Praktická část bakalářské práce byla zaměřena na zjištění úrovně běžné dospělé populace ohledně práv a postavení poškozeného v trestním řízení. Za tímto účelem byla použita metoda dotazníkového šetření.

Autor práce si stanovil následující hypotézu:

Většina respondentů (více než 50 % dotázaných) má alespoň obecný přehled o právech poškozeného v trestním řízení.

Tato hypotéza bude potvrzena, pokud většina respondentů (více než 50 %) správně zodpoví více než většinu pokládaných otázek (více než 50 % pokládaných otázek). V takovém případě lze znalosti respondentů považovat za dostatečné.

Hypotéza byla vytyčena na základě přesvědčení, že základní přehled o právech poškozeného v trestním řízení je významnou součástí právního vědomí občanů, kteří se mohou kdykoliv zcela nezaviněně ocitnout v pozici tohoto subjektu trestního řízení.

Dotazník se sestával z 11 tematických otázek (z 9 otevřených otázek, kde respondenti museli vyplnit svou odpověď bez možnosti tipování a ze 2 otázek uzavřených s možností výběru odpovědí ano/ne) zaměřených na základní znalosti týkající se postavení poškozeného v trestním řízení.

Dotazník měl elektronickou podobu a byl vytvořen v aplikaci Google forms, následně byl distribuován respondentům přes e-mailové schránky a sociální síť.

Před samotným vyplněním dotazníku byli respondenti seznámeni s cílem a použitím výsledků dotazníkového šetření, včetně skutečnosti, že je zcela anonymní.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 82 respondentů, z toho 58 žen (70,7 %) a 24 mužů (29,3 %).

6.2 Vyhodnocení jednotlivých otázek

Otázka č. 1 **Kdo je v trestním řízení považován za poškozeného?**

Odpověď: Poškozeným se podle § 43 odst. 1 TŘ rozumí fyzická nebo právnická osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Vyhodnocení odpovědí: Tato otázka byla zodpovězena správně u 35 respondentů (42,7 %). Většina respondentů měla obecné povědomí o tom, že se jedná o osobu, které byla způsobena újma, avšak nedokázala uvést všechny typy škod, které mohou tuto osobu postihnout. Za správnou odpověď byly proto považovány takové odpovědi, u kterých respondenti uvedli alespoň dva různé typy škod.

Otázka č. 2 **Vyjmenujte práva poškozeného** (alespoň 5 procesních práv)

Odpověď: Mezi práva poškozeného patří například právo činit návrhy na doplnění dokazování, právo nahlížet do spisů, právo zúčastnit se hlavního líčení, právo podat opravné prostředky, právo na náhradu škody, právo závěrečné řeči v hlavním líčení, právo být zastoupen zmocněncem a další.

Vyhodnocení odpovědí: Tato otázka měla nejnižší míru úspěšnosti pouze dva respondenti (2,4 %) byli schopni vyjmenovat alespoň pět procesních práv poškozeného, většina respondentů uvedla maximálně jedno či dvě procesní práva tohoto subjektu trestního řízení. Mezi odpověďmi dominovalo nejčastěji právo uplatnit nárok na náhradu škody.

Otázka č. 3 **Může se poškozený dobrovolně vzdát svých práv?**

Odpověď: Ano, poškozený se výslovným prohlášením vzdát svých procesních práv v trestním řízení (§ 43 odst. 5 TŘ).

Vyhodnocení odpovědí: U této otázky byla zaznamenána nejvyšší míra úspěšnosti, přičemž 65 respondentů (79,3 %) odpovědělo správně.

Otázka č. 4 Kdy nejdříve a kdy nejpozději může v trestním řízení poškozený uplatnit svůj nárok na náhradu škody?

Odpověď: Poškozený může uplatnit nárok na náhradu škody nejdříve při podání trestního oznámení a nejpozději před zahájením dokazování v hlavním líčení (§ 43 odst. 3 TR).

Vyhodnocení odpovědí: Tuto otázku správně zodpovědělo 11 respondentů (13,4 %), přičemž 24 respondentů (30 %) odpovědělo na tuto otázku nevím, ostatní respondenti uvedli nesprávné lhůty.

Otázka č. 5 Co je adhezní řízení?

Odpověď: Adhezní řízení je součástí trestního řízení, ve kterém soud rozhoduje o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, což umožňuje poškozenému získat náhradu škody přímo v trestním řízení bez nutnosti podávat samostatnou občanskoprávní žalobu.

Vyhodnocení odpovědí: Pouze 17 (20,7 %) dotazovaných dokázalo vysvětlit podstatu adhezního řízení. Nejvíce respondentů, konkrétně 49 (60 %) uvedlo odpověď nevím.

Otázka č. 6 Kdo může být zmocněncem poškozeného?

Odpověď: Zmocněncem poškozeného může být podle § 50 TR právnická nebo fyzická osoba, která nesmí mít omezenou svéprávnost. Zároveň nesmí být tato osoba v témže trestním řízení svědkem, znalcem, nebo tlumočnickem.

Vyhodnocení odpovědí: Uvedená otázka byla zodpovězena ve většině případů, správných odpovědí bylo 57,3 %, tj. 47 respondentů. Nejčastěji respondenti naformulovali odpověď, že zmocněncem může být advokát, nebo jakákoliv zletilá svéprávná osoba.

Otázka č. 7 Může být zmocněncem poškozeného i právnická osoba?

Odpověď: Ano, zmocněncem může být i právnická osoba, tuto možnost trestní řád nevylučuje.

Vyhodnocení odpovědí: Spolu s otázkou č. 3 dosáhla tato otázka nejvyšší míry úspěšnosti. Správně ji zodpovědělo 65 respondentů (79,3 %).

Otázka č. 8 Jakou úlohu ve vztahu k poškozenému zastává jeho důvěrník?

Odpověď: Důvěrník poskytuje poškozenému (oběti trestného činu) především psychickou podporu a doprovází jej při úkonech trestního řízení. Podle ZOTČ nemá důvěrník procesní postavení a nemůže za poškozeného činit úkony, ale může mu poskytovat potřebnou, zejména psychickou pomoc.

Vyhodnocení odpovědí: Správně odpovědělo 27 (32,9 %) respondentů. U této otázky uvedlo celkem 35 (42,68 %) respondentů odpověď nevím.

Otázka č. 9 V čem podle Vás spočívá rozdíl mezi poškozeným a obětí trestného činu?

Odpověď: Poškozený je procesní postavení účastníka v trestním řízení podle trestního řádu, zatímco oběť je pojem vymezený zákonem o obětech trestných činů. Klíčový rozdíl spočívá v tom, že poškozeným může být jak fyzická, tak právnická osoba, ale obětí trestného činu může být pouze fyzická osoba.

Vyhodnocení odpovědí: Pouze 4 (4,9 %) respondenti dokázali správně vymezit rozdíl mezi těmito pojmy. Mnoho respondentů pojmy vzájemně zaměňovalo.

Otázka č. 10 Za jakých podmínek se uplatňuje v trestním řízení souhlas poškozeného s trestním stíháním?

Odpověď: Souhlas poškozeného s trestním stíháním se podle § 163 TŘ uplatňuje v případě, pokud je pachatel vůči poškozenému osobou blízkou. Tento postup je omezen pouze na trestné činy taxativně vyjmenované v § 163 TŘ.

Vyhodnocení odpovědí: Správně odpovědělo 27 (32,9 %) respondentů. Odpověď nevím uvedlo 41 (50 %) respondentů.

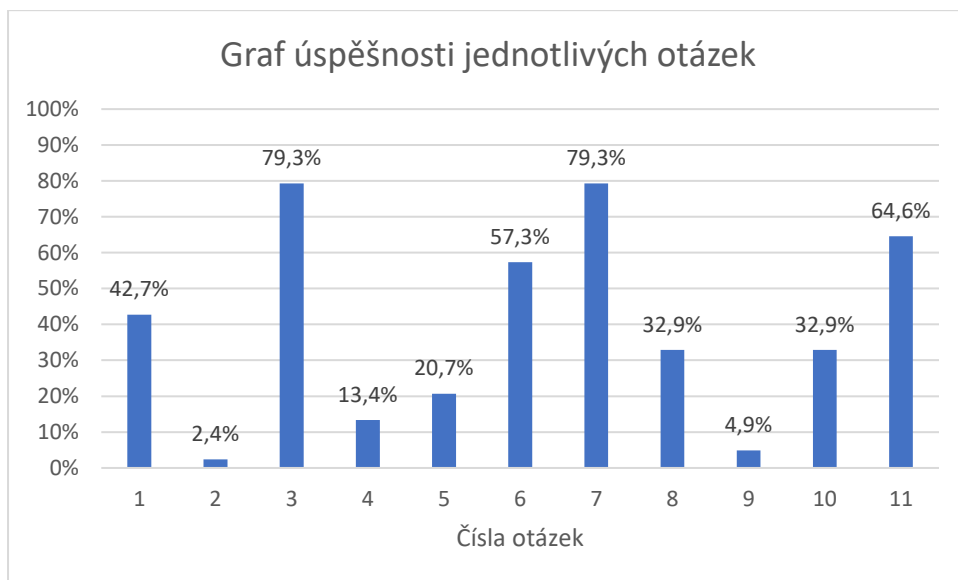
Otázka č.11 Jaké odklony se v trestním řízení bezprostředně týkají poškozeného?

Odpověď: Mezi odklony v trestním řízení, které se bezprostředně týkají poškozeného, patří dohoda o vině a trestu (§175 TR), podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 TR), narovnání (§309 TR).

Vyhodnocení odpovědí: Správně odpovědělo pouze 12 (14,6 %) respondentů, odpověď nevím zmínilo v dotazníku 53 (64,6 %) dotazovaných.

6.3 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Z vyhodnocených odpovědí vyplývá, že respondenti dosáhli úspěšnosti vyšší než 50 % pouze u dvou otázek, a to u otázek č. 3 a č. 7. Celková průměrná úspěšnost všech respondentů ve vztahu ke všem odpovědím dosáhla jen 34,6 %, což je výrazně pod stanovenou hranicí 50 %. Celkový poměr správných a nesprávných odpovědí poukazuje na nedostatečnou orientaci (znalost) respondentů v dané problematice. Nutno dodat, že autor práce byl při hodnocení odpovědí do jisté míry benevolentní a nelpěl na právním formalismu.

Vytyčená hypotéza – **Většina respondentů (více než 50 % dotázaných) má alespoň obecný přehled o právech poškozeného v trestním řízení**, nebyla potvrzena.

Největší počet správných odpovědí byl zaznamenán u zavřených otázek, u kterých bylo respondentům umožněno zvolit odpověď ano/ne, zatímco u otevřených otázek vyžadujících formulaci vlastní odpovědi byla úspěšnost poměrně nízká. Z dotazníkového

šetření vyplynulo, že většina respondentů nedokáže rozlišit mezi pojmy poškozený a oběť trestného činu a nemá přehled o právech, která poškozenému jakožto subjektu trestního řízení náleží. Tato neznalost může být zvláště citelná v situacích, kdy se dotyčný sám stane poškozeným. Orgány činné v trestním řízení mají sice zákonnou povinnost ve všech částech trestního řízení poškozeného o jeho právech poučit, avšak ani to nepředstavuje záruku efektivního využití práv poškozeného v trestním řízení, zejména pokud jde o úspěšné uplatnění nároku na náhradu škody a samotné prožívání své role (úlohy) v trestním řízení.

S ohledem na výsledky dotazníkového šetření lze konstatovat, že orientace běžných občanů v dané problematice není na dobré úrovni a bylo by proto vhodné se na tuto problematiku blíže zaměřit jednak v rámci středoškolského vzdělávání (např. v předmětu základy společenských věd), jednak také i například prostřednictvím volně dostupných názorných informačních materiálů (brožur), ať již v prostorách státních úřadů či služeben Městské policie a Policie ČR.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo komplexně charakterizovat postavení poškozeného v trestním řízení a vytvořit přehledný katalog jeho práv, která mu náleží podle českého právního řádu. Dalším cílem bylo zhodnocení a posouzení aktuální podoby právní úpravy s ohledem na praktické aspekty a identifikace případných nedostatků. Na základě analýzy a následné syntézy právních předpisů, odborné literatury a výsledků dotazníkového šetření byly tyto cíle v bakalářské práci naplněny.

Z teoretické části práce lze dovodit, že postavení poškozeného v trestním řízení prošlo v posledních letech významným vývojem, především díky novelizacím trestního řádu a přijetí zákona o obětech trestných činů. Poškozený má dnes k dispozici širokou škálu procesních práv, která mu umožňují aktivně se zapojit do trestního řízení a účinně hájit své zájmy. Mezi nejvýznamnější práva patří možnost uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, právo nahlížet do spisů, právo být zastoupen zmocněncem, zmocněnec se může účastnit všech vyšetřovacích úkonů, které mohou sloužit jako důkaz před soudem, právo na prostudování spisu, činit návrhy na dokazování a právo podat opravné prostředky.

Významným milníkem v posilování postavení poškozeného bylo přijetí zákona o obětech trestných činů, který rozšířil práva poškozeného a zavedl nové instituty, jako je právo na odbornou pomoc, právo na informace, či právo na ochranu před druhotnou újmou. Zvláštní ochranu zákon poskytuje zvláště zranitelným obětem, mezi které patří zejména děti, senioři a oběti sexuálních trestných činů.

Z praktické části práce vyplynulo, že znalost veřejnosti o právech poškozeného v trestním řízení není na dostatečné úrovni. Dotazníkové šetření ukázalo, že respondenti dosáhli průměrné úspěšnosti při zodpovězení vědomostních otázek (34,6 %), což je významně pod autorem stanovenou hranicí 50 % úspěšnosti. Většina respondentů nevnímá rozdíl mezi pojmy poškozený a oběť trestného činu a nemá dostatečné znalosti o právech poškozeného v trestním řízení. Tato skutečnost může vést k neefektivnímu využívání práv poškozeného v praxi a celkově k omezení preventivního účelu trestního řízení.

Na základě zpracovaného tématu lze formulovat následující návrhy de lege ferenda:

- Rozšíření bezplatné právní pomoci pro všechny poškozené, nejen pro zvláště zranitelné oběti. Současná právní úprava umožňuje přiznání bezplatné právní pomoci pouze nemajetným poškozeným, nebo zvláště zranitelným obětem, což může vést k nerovnému postavení poškozených v trestním řízení.
- Zkrácení lhůty pro vyřízení žádostí o peněžitou pomoc obětem trestných činů. Současná tříměsíční lhůta je příliš dlouhá a může vést k prohloubení negativních dopadů trestného činu na oběť.
- Zavedení povinnosti samosoudce rozhodnout o řádně a včas uplatněném nároku poškozeného trestním příkazem. Jak vyplývá z práce, v současné praxi dochází k situacím, kdy samosoudce o nároku poškozeného často nerozhodne, což může vést k porušení práva na soudní ochranu.
- Posílení postavení poškozeného při sjednávání dohody o vině a trestu zavedením možnosti podat opravný prostředek proti rozhodnutí o schválení dohody, pokud nerespektuje řádně a včas uplatněný nárok poškozeného.

Tyto návrhy by mohly přispět k posílení postavení poškozeného v trestním řízení a k efektivnější ochraně jeho práv. Je však třeba zdůraznit, že samotná legislativní úprava není dostačující, pokud není doprovázena zvýšením právního povědomí veřejnosti a vhodnou aplikační praxí orgánů činných v trestním řízení.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČAPEK, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Komentář s judikaturou. Praha: Linde, 2010, 896 s., ISBN 978-80-7201-789-8.
2. ČÍRTKOVÁ, L. a VITOUŠOVÁ, P. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Grada, 2007, 191 s., ISBN 978-80-2477-2014-2.
3. ČÍRTKOVÁ, L.: Forenzní psychologie. 3. upravené vydání, vyd. Aleš Čeněk s.r.o., 2013, 446 s., ISBN 978-80-7380-461-9.
4. ČÍRTKOVÁ, L.: Policejní psychologie. 2. rozšířené vydání, vyd. A. Čeněk s.r.o., Plzeň, 2015, 320 s., ISBN 978-80-7380-581-4.
5. DURDÍK, T, ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., HÁKOVÁ, D.: Zákon o obětech trestných činů (č. 45/2013 Sb.). Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 456 s., ISBN 978-80-7598-109-7.
6. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s., ISBN 978-80-7598-306-0.
7. GŘIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol.: Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, 791 s., ISBN 978-80-7400-793-4.
8. JELÍNEK, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 9. vydání. Praha: Leges, 2022, 1424 s., ISBN 978-80-7502-637-8.
9. JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, 942 s., ISBN 978-80-7502-550-0.
10. JELÍNEK, J., GŘIVNA, T., a kol.: Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges s.r.o., 2012, 256 s., ISBN 978-80-87576-39-7.
11. NOVOTNÝ, F. a kolektiv: Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2017, 458 s., ISBN 978-80-7380-677-4.
12. RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J.: Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: C. H. Beck, 2007, 730 s., ISBN 978-80-7179-559-9.
13. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s., ISBN 978-80-7400-350-9.
14. ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978-80-7400-428-5.

15. ŠTAINBACH, M., ŠLESINGER, R. a kol.: Zákon o Policii ČR. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2024, 340 s., ISBN 978-80-7676-830-7.
16. ŽDÁREK, R., TĚŠINOVÁ, J., ŠKÁROVÁ, M., WALTR, R., PÚRY, F. a kol.: Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 178 s., ISBN 978-80-7400-280-9.

Elektronické zdroje

1. DÍTĚ V KRIZI. Selhání státní podpory ohrožuje oběti trestných činů [online]. 19. 3. 2025 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.ditekrize.cz/2024/09/selhani-statni-podpory-ohrozuje-obeti-trestnych-cinu/#_ftn2
2. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. Oficiální webové stránky [online]. [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://www.bkb.cz>
3. ČLOVĚK V TÍSNI. Oficiální webové stránky [online]. [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://www.clovekvtisni.cz>
4. EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA. Směrnice 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se stanoví minimální normy v oblasti práv, podpory a ochrany obětí trestných činů [online]. [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32012L0029>
5. GLATZOVÁ, Anna. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. Trestně právní revue, 2012, č. 1, s. 6 [online]. [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgjpxi4s7gfpxgxzw&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>
6. KOHAK, Vítězslav; ŠVECOVÁ, Hana. K omezení výše odměny zvoleného zmocněnce poškozeného. Trestně právní revue, 2021, roč. 24, č. 2, s. 81–85. [online]. Beck-online [placený přístup].
7. KRAJSKÝ SOUD V HRADCI KRÁLOVÉ. Rozhodnutí ze dne 2003, sp. zn. 12 To 335/2003, publikováno pod č. R 4/2005, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, 1/2005 [online]. [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: [https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/\\$\\$WebSearch1?SearchView&Query=%5Becli%5D%3D%22ECLI%3ACZ%3AKSHK%3A2003%3A12.TO.335.2003.1%22&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohled=1](https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/$$WebSearch1?SearchView&Query=%5Becli%5D%3D%22ECLI%3ACZ%3AKSHK%3A2003%3A12.TO.335.2003.1%22&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohled=1)

8. KRAJSKÝ SOUD V PLZNI. Usnesení ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/1999. [online]. ASPI [placený přístup].
9. LAWTEACHER. Analysis of the ECHR judgment in Opuz v Turkey [online]. [cit. 2025-06-16]. Dostupné z WWW: <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/human-rights/analysis-of-the-echr-judgment-in-opuz-v-turkey-6831.php>
10. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 25 Cdo 5168/2015 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2016 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/25Cdo5168_2015
11. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek ze dne 27. 10. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1327/2016 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2016 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8Tdo1327_2016
12. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3100/2016 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2017 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/25Cdo3100_2016
13. NEJVYŠŠÍ SOUD. Usnesení ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1253/2015, uveřejněné pod č. 12/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, ECLI:CZ:NS:2015:3.TDO.1253.2015.1 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2015 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3Tdo1253_2015
14. NEJVYŠŠÍ SOUD. Usnesení ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 3 Tdo 489/2006 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2006 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3Tdo489_2006
15. NEJVYŠŠÍ SOUD. Usnesení ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 6 Tdo 992/2014 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2014 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/6Tdo992_2014
16. NEJVYŠŠÍ SOUD. Usnesení ze dne 25. 5. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1689/2017 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2017 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/25Cdo1689_2017
17. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek ze dne 15. 4. 2020, sp. zn. 7 Tdo 123/2020 [online]. Brno: Nejvyšší soud, 2020 [cit. 2025-06-10]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7Tdo123_2020

18. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. Rozsudek ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 6 As 93/2017-20 [online]. Brno: Nejvyšší správní soud, 2017 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/566487>
19. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. Rozsudek ze dne 16. 3. 2021, čj. 4 As 297/2020-27 [online]. Brno: Nejvyšší správní soud, 2021 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/658290>
20. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. Rozsudek ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. 9 As 423/2018-29 [online]. Brno: Nejvyšší správní soud, 2019 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/584231>
21. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. Rozsudek ze dne 2018, sp. zn. 10 As 120/2018-31 [online]. Brno: Nejvyšší správní soud, 2018 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/527099>
22. PARLAMENTNÍ LISTY. Ombudsman: Zlepšit postavení obětí trestných činů žádajících o peněžitou pomoc od státu [online]. 21. 6. 2025 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Ombudsman-Zlepsit-postaveni-obeti-trestnych-cinu-zadajicich-o-penezitou-pomoc-od-statu-746268>
23. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Evaluace projektu Proč zrovna já? II [online]. 2020 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_PZJII_evaluacni_zprava__zaver_200820.pdf
24. RADA EVROPY. Istanbulská úmluva – Úmluva o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí [online]. [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://tradicni-rodina.cz/wp-content/uploads/2023/06/Kompletni-text-cele-Istanbulske-umluvy-v-ceskem-jazyce.pdf>
25. SEZNAM ZPRÁVY. Přiznat se a nejít do vězení: Nový trend, který šetří čas i peníze [online]. 15. 6. 2025 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-priznat-se-a-nejit-do-vezeni-novy-trend-ktery-setri-cas-i-penize-221923>
26. Usnesení okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96, [online]. Beck-online [placený přístup].
27. ÚSTAVNÍ SOUD. Nález ze dne 11. 11. 2014, sp. zn. II. ÚS 3780/13 [online]. Brno: Ústavní soud, 2014 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/278878/1/2>

28. ÚSTAVNÍ SOUD. Nález ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 2916/15 [online]. Brno: Ústavní soud, 2017 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=III.%20%C3%9AS%202916/15>
29. ÚSTAVNÍ SOUD. Nález ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. ÚS 2844/14 [online]. Brno: Ústavní soud, 2015 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=ÚS%202844/14>
30. ÚSTAVNÍ SOUD. Usnesení ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 985/18 [online]. Brno: Ústavní soud, 2018 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=III.%20%C3%9AS%20985/18>
31. ÚSTAVNÍ SOUD. Usnesení ze dne 2022, sp. zn. III. ÚS 3272/22 [online]. Brno: Ústavní soud, 2022 [cit. 2025-06-21]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/iii-us-3272-22-1>
32. ÚSTAVNÍ SOUD. Nález ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 55/10 [online]. Brno: Ústavní soud, 2010 [cit. 2025-06-15]. Dostupné z WWW: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=I.%20%C3%9AS%2055/10>

Legislativní dokumenty

1. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: Sbírka zákonů České republiky. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
2. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. ve znění pozdějších předpis. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: Sbírka zákonů České republiky. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>
3. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: Sbírka zákonů České republiky. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-137>
4. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: Sbírka zákonů České republiky. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>
5. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: Sbírka zákonů České republiky. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

6. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů [online]. Sbírka zákonů České republiky. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-218>

Seznam zkratek

Zkratka Význam

BKB – Bílý kruh bezpečí

ČR – Česká republika

ECLI – European Case Law Identifier – evropský identifikátor judikatury seriálu

NOZ – Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.)

NS – Nejvyšší soud

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

OSŘ – Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.)

PČR – Policie České republiky

PMS – Probační a mediační služba

TŘ – Trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.)

ÚS – Ústavní soud

ZOTČ – Zákon o obětech trestných činů (zákon č. 45/2013 Sb.)

ZP – Zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.)

ZŘS – Zákon o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb.)

ZSM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.)

ZSS – Zákon o sociálních službách (zákon č. 108/2006 Sb.)